

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

ДИПЛОМНА РОБОТА НА ЗДОБУТТЯ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

на тему:

ГРОМАДСЬКО-КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ КОСТЯНТИНА СТЕПАНКОВА (1928–2004)

Студентки 4 курсу, групи СОІз-41
напряму підготовки (спеціальності)
014 «Середня освіта (Історія)»

Пинчук Каріна Іванівна

Керівник:

кандидат історичних наук, доцент

Єгрешій Олег Ігорович

Рецензент:

кандидат історичних наук, доцент

Кобута Степан Йосифович

Національна шкала: _____

Університетська шкала: _____

Оцінка ECTS: _____

Члени комісії: _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ ПОГЛЯДІВ ТА ПОЧАТОК ДІЯЛЬНОСТІ КОСТЯНТИНА СТЕПАНКОВА НА ТЛІ ІСТОРИЧНОЇ ЕПОХИ.....	8
РОЗДІЛ 2. ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ МИТЦЯ	21
РОЗДІЛ 3. ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ АКТОРА	31
РОЗДІЛ 4. РОЛЬ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ У ВИВЧЕННІ ПОСТАТЕЙ НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ЗНАЧЕННЯ	41
РОЗДІЛ 5. ІНТЕГРАЦІЯ КІНЕМАТОГРАФІЧНОЇ СПАДЩИНИ В ПОЗАКЛАСНУ РОБОТУ З ІСТОРІЇ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ КОСТЯНТИНА СТЕПАНКОВА).....	48
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ	65

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах повномасштабної війни, що триває в Україні, питання національної ідентичності, патріотизму та формування громадянської свідомості набувають особливої гостроти. Вивчення життєвого шляху та громадської діяльності таких постатей, як Костянтин Степанков, що активно відстоювали українську культуру, мову та національні цінності в умовах тоталітарного режиму, є потужним джерелом для виховання молодого покоління. Його діяльність слугує прикладом незламності духу, відданості своїй справі та народу, що є вкрай важливим для формування міцного фундаменту української державності.

Попри значний внесок Костянтина Степанкова у розвиток українського кіно та театру, його громадсько-культурна діяльність часто залишається поза належною увагою у шкільних навчальних програмах. Традиційне вивчення історії та літератури зосереджується переважно на фактах та художніх творах, тоді як роль митця як активного учасника суспільних процесів, борця за національну ідею, недостатньо розкривається. Це дослідження покликане заповнити цю прогалину, пропонуючи методичні підходи для інтеграції вивчення громадського внеску К. Степанкова в освітній процес.

Сучасна освітня парадигма вимагає відходу від традиційного, суто інформативного підходу до викладання. Необхідним є впровадження інтерактивних, діяльнісних методів, які б залучали учнів до активного пізнання та критичного осмислення історичних подій. Громадсько-культурна діяльність Костянтина Степанкова, його взаємодія з дисидентами, боротьба з цензурою та підтримка української мови, є багатим матеріалом для використання кіно-, фото- та відеодокументів, проведення дискусій, проєктної діяльності та інших інтерактивних форм роботи, що відповідають сучасним вимогам педагогіки.

Дослідження показує, як мистецтво може бути не лише відображенням дійсності, а й активним інструментом впливу на суспільні процеси. Діяльність Костянтина Степанкова яскраво демонструє, як митець може використовувати

свій талант та авторитет для захисту національних інтересів, підтримки демократичних змін та формування культурної ідентичності. Аналіз цього симбіозу є актуальним для розуміння ролі культури в сучасному демократичному суспільстві.

Вивчення громадсько-культурної діяльності Костянтина Степанкова також є важливим для збереження та вшанування пам'яті про видатних українських діячів. Його внесок у національно-культурне відродження, зокрема в період Перебудови та після здобуття Україною незалежності, є невід'ємною частиною новітньої історії України, і його належне вивчення сприятиме формуванню історичної пам'яті та гордості за національних героїв.

Таким чином можна твердити, що нашій бакалаврській роботі притаманна і наукова і соціокультурна актуальність.

Об'єктом дослідження є громадсько-культурна діяльність видатного українського кіномитця Костянтина Степанкова у контексті формування національної ідентичності та історичної пам'яті.

Предметом дослідження є особливості та вплив громадсько-культурної діяльності Костянтина Степанкова на розвиток української культури, формування суспільної свідомості та патріотичне виховання молоді, зокрема ліцеїстів ЗЗСО.

Метою дослідження є спроба розглянути місце і роль Костянтина Степанкова в українському кінематографічному процесі; обґрунтування методичних підходів щодо використання спадщини діяча в навчальному процесі закладів загальної середньої освіти для поглиблення розуміння учнями ролі мистецтва та громадянської позиції в історичному та культурному розвитку України.

Для досягнення мети слід вирішити такі **завдання**:

- здійснити аналіз формування поглядів та початок діяльності Костянтина Степанкова на тлі історичної епохи;
- охарактеризувати творчу діяльність митця;
- розкрити громадську діяльність митця;

- визначити роль позакласної роботи у вивченні постатей національного історико-культурного значення;
- продемонструвати інтеграцію кінематографічної спадщини в позакласну роботу з історії (на прикладі творчості Костянтина Степанкова)

Хронологічні межі. Початкова межа – 1928 р. (рік народження Костянтина Степанкова). Верхня межа – 2004 р. (рік його смерті).

Географічні рамки. Україна – як основний центр життя та діяльності Степанкова. Він народився, навчався, працював і творив переважно в Україні. Основні театри, кіностудії та навчальні заклади, з якими він був пов'язаний, знаходяться саме тут.

Аналіз першоджерел та літератури. Дослідження життя, творчої та педагогічної діяльності Костянтина Степанкова базується на різноманітних джерелах: спогадах, мемуарах, монографіях, наукових статтях та публікаціях у періодиці. Використані нами першоджерела можна поділити на декілька груп: передусім спогади та мемуари а також опубліковані інтерв'ю з дружиною К.Степанкова – Адою Роговцевою [1], [2], [3]. Особливе значення для розуміння постаті Костянтина Степанкова мають мемуари та спогади його колег, друзів, рідних та учнів. Ці джерела пропонують унікальний, суб'єктивний погляд на його особистість, характер, ставлення до роботи та життя. Наприклад, спогади його дружини, видатної актриси Ади Роговцевої [1], [2], [3] чи доньки Катерини Степанкової, розкривають його як людину, батька, чоловіка, що допомагає краще зрозуміти його творчий шлях та громадянську позицію. Мемуари інших акторів, режисерів, письменників, з якими він співпрацював (наприклад, Юрія Іллєнка, Івана Миколайчука, Богдана Ступки), містять цінні свідчення про його роль у творчому процесі, його вимогливість до себе та інших, а також про його патріотизм та відстоювання української культури в умовах радянської цензури. Ці джерела, хоч і суб'єктивні, є незамінними для відтворення живої картини його епохи та впливу на оточуючих.

Умовно історіографію можна поділити на декілька груп, кожна з яких пропонує свій ракурс вивчення постаті митця та його значного внеску в

українську культуру. Можна виділити окремі статті з «Енциклопедії сучасної України», «Мистецтва України: Біографічного довідника» та інших галузевих енциклопедій. Вони містять основні біографічні дані, перелік найвизначніших ролей у кіно та театрі, інформацію про його педагогічну діяльність та нагороди. Ці джерела є відправною точкою для подальшого, більш глибокого вивчення, адже дозволяють швидко орієнтуватися в хронології подій та масштабах його діяльності.

Монографії та наукові статті. Цей сегмент історіографії заглиблюється в детальний аналіз творчості та педагогічних методів Костянтина Степанкова. У монографіях, присвячених українському кіно та театру [4], [9], [10], [12], [15], [16] його постать часто розглядається в контексті розвитку національного мистецтва. Наприклад, роботи таких кінознавців, як Іван Зубавіна («Кінематограф незалежної України: ігрові фільми 1990-х»), що аналізують вплив окремих акторів на формування української кіношколи. Наукові статті у спеціалізованих виданнях, таких як «Кіно-Театр» [5], [6], [7], [8], [11], [13], [14] «Український театр», «Культура і життя», часто присвячені конкретним аспектам його ролей, аналізу психологізму акторської гри, а також впливу на студентів. У них автори розглядають К.Степанкова не лише як виконавця, а й як інтерпретатора складних людських доль та провідника національних ідей крізь призму мистецтва.

Узагальнюючи, історіографія творчої та громадської діяльності Костянтина Степанкова є багатошаровою та різноманітною, що відображає складність і багатогранність його особистості та внеску в українську культуру. Вивчення цих джерел у сукупності дозволяє отримати об'ємне та достовірне уявлення про цю видатну постать.

Методи дослідження. Аналіз та узагальнення літератури, контент-аналіз, порівняльний метод, опитування та анкетування, соціологічні методи.

Наукова новизна одержаних результатів: Авторка бакалаврської роботи усвідомлює, що дана тема не можна цілісно претендувати на наукову новизну оскільки доволі обігово аналізує життя і діяльність К. Степанкова. Попри все у

роботі проводиться: систематизація та аналіз громадської діяльності кіноактора; дослідження педагогічної спадщини діяча; здійснюється розширення уявлень про культурний контекст епохи; означається виявлення впливу К. Степанкова на сучасний український кінематограф і театр.

Практичне значення отриманих результатів:

- матеріали дослідження можуть бути використані у викладанні дисциплін, пов'язаних з історією українського театру та кіно, акторською майстерністю, культурологією, а також у підготовці методичних посібників для студентів театральних і кінематографічних спеціальностей.

- дослідження творчого методу Степанкова допоможе сучасним акторам, режисерам і педагогам у вдосконаленні професійної підготовки та творчого пошуку.

Структура та обсяг кваліфікаційної бакалаврської роботи визначена її змістом, та поставленими завданнями. Робота складається зі вступу, п'ятих розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків. Загальний обсяг роботи – 83 сторінок, основний обсяг складає – 60 сторінок. Кількість використаних джерел – 42 найменування.

РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ ПОГЛЯДІВ ТА ПОЧАТОК ДІЯЛЬНОСТІ КОСТЯНТИНА СТЕПАНКОВА НА ТЛІ ІСТОРИЧНОЇ ЕПОХИ

Костянтин Степанков (1928–2004) жив і творив у складні й переломні історичні періоди ХХ століття. Його життя охоплює часи радянської доби, які позначилися тоталітаризмом, Другою світовою війною, сталінськими репресіями, хрущовською «відлигою», брежнєвським «застоем», горбачовською «перебудовою» та подальшими суспільно-культурними змінами [7].

Мистецька спадщина Костянтина Степанкова безсумнівно вирізняється багатством та багатогранністю, демонструючи його тривалу діяльність у театральному та кінематографічному просторі. Його внесок в українську культуру, трансфер знань та досвіду наступним поколінням, а також здобутки на сцені та екрані стали ключовими віхами у літописі вітчизняного театру та кіно. Цю тезу можна часто зустріти у різних узагальнюючих працях, окремих енциклопедичних виданнях але звичайно, що його мистецьке спрямування не можна розглядати поза контекстом часу у якому жив і творив К.Степанков.

Однак для глибокого розуміння світогляду будь-якої особистості надзвичайно важливо реконструювати історичну епоху, в умовах якої відбувалося становлення діяча. Адже індивід не існує ізольовано, а функціонує у певному соціокультурному середовищі, котре слід спершу презентувати. 1920-і рр. аналізувати не варто бо це був час перших років життя коли будь-яка людина ще себе не уявляє. Але зокрема 1930-ті роки в історії України як відомо знаменуються встановленням тоталітарного режиму та репресіями. Цей часовий відрізок характеризується масовими переслідуваннями й Голодомором (1932–1933 рр.), що спричинило колосальні демографічні втрати. Культурна політика Радянського Союзу була спрямована на повну русифікацію, запровадження цензури та знищення української інтелігенції, відомої як «Розстріляне відродження». У театральному й кіномистецтві переважав соціалістичний реалізм, що виконував ідеологічну функцію, а саме прославляти радянську владу та комуністичні доктрини [26, с.1].

Своєю чергою, 1940-ві роки охоплюють як відомо Другу світову війну та період повоєнного відновлення, протягом яких Україна зазнала надзвичайних спустошень. Воєнні дії принесли жахливі втрати, депортації та руйнування інфраструктури. Повоєнні роки (1945–1949 рр.) стали часом відбудови, але й нових репресій. Переслідувалися всі, кого підозрювали у співпраці з німецькими окупантами або підтримці українського національного руху. Радянська влада суворо контролювала культуру: театри та кіно функціонували в рамках партійної ідеології, а українська культура залишалася під загрозою асиміляції.

Варто зауважити, що 1950-і роки увійшли в історію як «сталінізм» і «хрущовська відлига». Після смерті диктатора Й. Сталіна (1953 р.) в СРСР почалася «відлига» – короткий період лібералізації, що дав поштовх до розвитку національних культур. У мистецтві з’являються спроби відійти від жорстких ідеологічних рамок, хоча цензура все ще була потужною. У цей час, до слова, Костянтин Степанков навчався в Київському театральному інституті (нині – КНУТКіТ ім. І. Карпенка-Карого), що заклало основу його творчої кар’єри. Але про це розкриватимемо нижче.

Важливо зазначити, що Костянтин Степанков формувався в період військових та повоєнних випробувань, що істотно вплинуло на його світогляд і подальшу творчу діяльність. Його акторська майстерність відзначалася глибоким проникненням, емоційною наповненістю та відображенням справжніх людських переживань. Хоча він працював у радянському кінематографі, актор, незважаючи на ідеологічні обмеження, прагнув створювати персонажів, що несли правдиве відображення життя та української історії. Таким чином, історичні події 1930–1950-х років сформували його як актора, викладача та громадського діяча, котрий залишив вагомий слід в українській культурі. Звичайно, що знаючи ці факти цікаво осмислити життєвий шлях цієї самобутньої людини.

Костянтин Володимирович Волощук (Степанков) народився 3 червня 1928 року в селі Печеськи, що на Хмельниччині. Його батько, Степан Волощук, був священником. У радянський час це автоматично означало підозру та

переслідування з боку влади. У 1930-х роках, в умовах сталінських репресій, батька заарештували та заслали, а згодом розстріляли як «ворога народу». Ця подія глибоко позначилася на житті родини Волощуків. Маленький Костянтин був змушений зростати без батька, а його сім'я зазнавала значних труднощів через тавро родича репресованого [25, с.2]. Цей драматичний факт із життя майбутнього актора дуже виразно вплинув на формування світогляду Костянтина Степанкова, про що свідчать численні інтерв'ю з кіноактором і режисером у період національної державності. Туга за батьком, своєрідним рефреном проходить крізь все життя Костянтина Степанкова.

Є й інший бік цього факту. Релігійність, на наш погляд, залишилася в крові Костянтина Степанкова. Те, що батько був православним священиком вірогідно вирішально позначилося на його переконаннях, уважному ставленні до людей, витримці, гуманізмі, толерантності тощо. Це до слова завжди підкреслювала його друга дружина – відома українська кіноакторка Ада Роговцева [1]. (див. Додаток Б).

Справжнє прізвище Костянтина Степанкова - Костянтин Володимирович Волощук. Він обрав псевдонім «Степанков» на честь свого батька, друге ім'я якого було Степан. Його батько, Степан Волощук, як ми вже повідомляли вище, був репресований радянською владою у 1930-х роках, коли Костянтин був ще дитиною. Щоб уникнути переслідувань і тавра «сина ворога народу», він змінив прізвище. Проте вибір псевдоніма став своєрідною даниною пам'яті батькові. Цей вчинок, на наш погляд, символізує його зв'язок із родинною історією та водночас відображає складні життєві обставини, у яких доводилося жити й працювати митцям у радянські часи.

Дитинство Костянтина припало на важкі 1930-ті та воєнні 1940-ві роки. Його шкільні роки проходили в умовах війни, нестачі їжі та загальної нестабільності. Однак, попри труднощі, юнак виявляв інтерес до навчання та мистецтва. Війна залишила глибокий відбиток у його світогляді - він бачив розруху, втрати та складну боротьбу за існування. Згодом, на думку багатьох кінокритиків, акторові дуже якісно та проникливо вдавалися образи саме на

військову тематику. Думається, що причиною цього явища були, власне, переживання, які досвідчив майбутній кінорежисер та актор. Але без сумніву одне – приникливість втілених майбутніх образів – це прожиті крізь душу спогади військових часів, які загартували характер на все життя.

Після завершення шкільної освіти Костянтин спершу розпочав навчання у Кам'янець-Подільському сільськогосподарському інституті. Проте згодом він усвідомив, що його справжнє покликання – це мистецтво. Тому він залишив навчання та вирушив до Києва з метою вступу до Київського театального інституту (нині – Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. Карпенка-Карого). Тут майбутній актор потрапив до майстерні Амвросія Бучми – визнаного українського актора. (див. Додаток В). Саме під його наставництвом Степанков сформувався як актор, опановуючи мистецтво перевтілення та досліджуючи глибину людських характерів [26, с.2]. «У професію його привів Амвросій Бучма, тодішній актор та режисер столичного Театру ім. Франка, професор Київського інституту театального мистецтва ім. Карпенка-Карого. Запримітивши під час зустрічі серед студентів Уманського сільгоспінституту талановитого юнака, він запропонував тому вчитися на актора. Та коли прийшов час їхати до Києва на вступні іспити, хлопцеві ні з чим і ні в чому було рушати в дорогу. Отак гуртом і збирали його: директор інституту дав грошей, хтось поділився одежиною, ще яким скарбом. А вже в театальному інституті, куди вступив із першого разу і який закінчив із червоним дипломом, Бучма допоміг йому зі стипендією. «Так він почав своє життя з добрих людей – талановитих і високих», – згадувала Ада Роговцева, дружина, акторка театру та кіно, народна артистка, Герой України» [24, с.2]. У своїх численних інтерв'ю майбутній актор дуже часто пікреслював роль і значення цього режисера у становленні його як творчої особистості. До слова, декілька слів про біографію і творчі прийоми Амвросія Бучми. Тому, що вірно говорять, що «яблуко від яблуні не далеко падає» і Костянтин Степанков ніколи не був би собою якби не його ушавлений вчитель. Справа в тім, що доля Бучми була тісно пов'язаною із Галичиною – він народився у Львові, народився у дуже бідній багатодітній

родині залізничника і пралі, де живими залишилися лише він і старша сестра. Потрапив до Львівського театру товариства «Руська Бесіда», був талановитим у музиці (самоук гри на скрипці), співах, танцях, був другом на все життя з Лесем Курбасом. Тобто ведемо до того, що Бронек (як його називали у дитинстві) Бучма мав можливість навчити свого учня не лише азів театрального мистецтва а й життя, що нерідко вважається не менш важливим аніж у творчій сфері [6, с. 42].

Навчання Костянтину давалося непросто: він був сином репресованої особи, що могло негативно позначитися на його кар'єрі. Однак завдяки таланту, наполегливості та працелюбності він зумів подолати труднощі і як показало майбутнє стати одним із найяскравіших українських акторів свого часу. Ведемо до того, що дитинство Костянтина Степанкова було сповнене випробувань: він рано втратив батька, зростав у період воєнного лихоліття та стикався з упередженістю через своє походження. Проте його любов до мистецтва, незламна наполегливість та підтримка вчителів допомогли йому віднайти своє покликання у театрі та кіно [26, с.2].

Протягом навчання та подальшої професійної діяльності Костянтин Степанков мав можливість співпрацювати з видатними митцями, які значно вплинули на його кар'єру та світогляд. Ми виділили це контактне середовище, яке на нашу думку вирішально впринуло на формування його світогляду. Доцільно назвати таких осіб:

1. Сергій Параджанов – легендарний кінорежисер, котрий працював із Костянтином Степанковим над кінострічкою «Тіні забутих предків» (1964). С.Параджанов був новатором, який у своїх творах поєднував традиції української культури з експериментальними кінематографічними техніками. Співпраця з ним дозволила Степанкову розкрити нові грані власного таланту. Разом з тим треба визнати, що К.Степанков у фільмі зіграв лише епізодичну роль не до порівняння з тим же І.Миколайчуком, Л.Кадочниковою чи М.Гриньком. Попри те, що К. Степанков доволі опосередковано приймав участь у цьому проєкті він все життя високо і з вдячністю підкреслював роль цього фільму. Він

міг увібрати у себе мелос гір, спілкування з корифея українського радянського кіномистецтва.

2. Іван Миколайчук – один із найяскравіших українських акторів і режисерів. Разом вони знімалися у фільмах «Пропала грамота» (1972) та «Білий птах з чорною ознакою» (1971). Їх об'єднувала любов до національного кіно та прагнення передати дух української культури в умовах радянського режиму.

3. Леонід Осика – режисер, котрий працював із Костянтином Степанковим над фільмом «Захар Беркут» (1971). Осика був одним із представників «українського поетичного кіно», що робило їхню співпрацю особливо значущою.

4. Наталія Наум – актриса, яка стала першою дружиною Костянтина Степанкова. Разом вони творили в українському кіно, підтримуючи одне одного та виховуючи нові покоління акторів.

5. Богдан Ступка – видатний актор, котрий значною мірою вважав Степанкова своїм наставником. Їхні професійні стосунки вплинули на розвиток української акторської школи [5, с. 26].

Ми свідомо не поміщуємо у цьому ряді майбутню дружину і соратницю – відому кіноакторку Аду Роговцеву, бо про неї говоритимемо нижче.

Хоча ми згадали конкретні прізвища, це зовсім не означає, що спілкування з іншими людьми не позначилося на формуванні світогляду митця. Безперечно, навчання у Київському театральному інституті та знайомство з такими видатними особистостями, як Амвросій Бучма, Сергій Параджанов, Іван Миколайчук та багато інших, сформували Костянтина Степанкова як видатного актора, педагога та громадського діяча. Він не лише перейняв досвід своїх наставників, а й передав його наступним генераціям, залишивши вагомий слід в історії української культури.

Тож можемо зробити проміжний висновок – формування творчої особистості Костянтина Степанкова було зумовлене комплексом факторів: складними історичними обставинами, його родинним корінням, здобутою освітою, спілкуванням із визначними майстрами та власними переконаннями.

Він пройшов шлях від хлопця, що зростав у тіні репресій, до одного з найвидатніших акторів та педагогів України.

Можна стверджувати, що Костянтин Степанков не був просто актором – він був митцем, який, свого роду, «пропускав кожну роль крізь власну душу». Це проявлялося у:

- Глибокому психологізмі його персонажів, котрі завжди мали внутрішній конфлікт та переживання.
- Національній свідомості – навіть у радянських фільмах він намагався підкреслити українську ідентичність своїх героїв.
- Боротьбі за правду – його ролі ніколи не були поверхневими; він прагнув показати реальне життя, навіть якщо це суперечило ідеологічним нормам.
- Його педагогічному таланту – він виховав цілу плеяду українських акторів, серед яких був і видатний Богдан Ступка

Можна впевнено констатувати, що формування творчої особистості Костянтина Степанкова було тісно пов'язане з його життєвими випробуваннями, освітою, спілкуванням із великими митцями та внутрішнім прагненням до істини. Він значною мірою став таким собі символом українського кінематографа (хоча нині вже трохи підзабутим), людиною, яка пронесла через усе життя любов до своєї землі, історії та культури. Можна зробити рішучий проміжний висновок, що творчий доробок Костянтина Степанкова є незаперечним внеском у розвиток української культури та мистецтва. Його творчість як актора, педагога та громадського діяча сприяла розвитку національної театральної школи і кінематографії, а також формуванню культурної ідентичності України в умовах складних історичних етапів. Його спадщина попри все продовжує надихати нові самобутні покоління митців і культурних діячів, ставши значною мірою невід'ємною частиною національної культурної спадщини [14, с. 20].

Очевидно, у 1950-х – 1960-х роках Костянтин Степанков став одним із провідних акторів у Київському академічному драматичному театрі ім. І. Франка

та Київському театрі оперети. Його акторська майстерність, багатогранність образів та здатність передавати внутрішній світ персонажів отримали високу оцінку критиків і глядачів. Особливо важливими були його роботи у класичних і сучасних п'єсах, що допомогло йому створити репутацію серйозного театрального діяча та патріота (хоча, повторюємо, формувати національний образ у радянську добу було надзвичайно складно).

Переломним моментом, на наш погляд, у кар'єрі Костянтина Степанкова стало його знайомство з режисером Сергієм Параджановим, що призвело до участі (хоча і епізодичній) актора в культовому фільмі «Тіні забутих предків» (1964 рік). Ця роль принесла широку популярність виконавцям (передусім І.Миколайчуку, С.Параджанову і Л.Кадочніковій) і зробила його одним з найвідоміших акторів того часу. Як ми вже згадували, Кость Степанков також співпрацював із такими видатними режисерами, як Леонід Осика та Юрій Іллєнко, у фільмах «Захар Беркут» (1971), «Пропала грамота» (1972), що допомогло йому закріпити свій статус в українському кінематографі [28, с.1].

Необхідно також висвітлити кінематографічне місце актора в період «застою» та адаптації до нових умов (1970–1980–ті роки). Ми усвідомлюємо, що ця інформація звучатиме дещо узагальнено але для кращого розуміння ролі цього митця не передати його ролі цієї доби було би невірно.

У цей час, як відомо, радянська цензура посилилася, і українське кіно зазнавало значних обмежень. Проте Костянтин Степанков зумів зберегти свою творчість, підтримуючи при цьому високий професіоналізм навіть у складних обставинах. Він активно працював у кіно, зокрема у фільмах, що зверталися до історичних тем та глибоких моральних дилем. Його ролі в цей період, хоча й були менш помітними, однак все ще несли глибину та ідейну насиченість, що було властиво лише найбільш видатним акторам.

Педагогічна діяльність К.Степанкова була не менш важливою, ніж його акторська кар'єра (більше предметно про громадську і педагогічну працю актора розкриємо нижче а тут пробуватимемо схематично торкнутися цієї грані його діяльності). З ранніх етапів своєї професійної діяльності він активно долучався

до викладацької роботи, передаючи накопичені знання та досвід новим поколінням акторів. Його підхід до акторської майстерності базувався на поєднанні класичних театральних традицій з інноваційними методами, що допомогло виховати значну плеяду талановитих артистів. Розвиток педагогічної методики Степанкова мав суттєвий вплив на театральне мистецтво України. Він не лише навчав нові генерації акторів технічним аспектам гри, а й передавав їм глибоке розуміння емоційної виразності та психологічної достовірності персонажів. Важливим було те, що він активно працював на підтримку національної ідентичності у мистецтві, що сприяло розвитку української культури в нових соціальних та політичних умовах [24, с.1].

На наш погляд, варто також висвітлити період 1980–1990-х років, який в історіографії, у контексті діяльності Костянтина Степанкова, часто визначають як час розвитку його педагогічної методики. Разом з тим, авторка цих рядків усвідомлює, що складно, висвітлюючи формування світогляду будь-якої людини, торкатися розквіту її творчості. Однак, вважаємо доречним також кількома словами відзначити віхи, так би мовити, зеніту діяльності Костянтина Степанкова.

У цей період Костянтин Степанков активно розвивав власну педагогічну методику та формував школу, зосереджуючи свою увагу на важливості поєднання класичних театральних традицій з новітніми підходами до акторської майстерності. Він акцентував на тому, що актор має бути не тільки технічно досконалим, але й глибоко емоційно та інтелектуально розвиненим. Костянтин Степанков також брав активну участь у підготовці режисерів та сценаристів, допомагаючи їм зрозуміти важливість співпраці з актором для досягнення творчого результату. Його методи стали важливими для формування нових поколінь театральних і кінематографічних фахівців в Україні.

Із розпадом Радянського Союзу та здобуттям незалежності України, Костянтин Степанков став одним із ключових педагогів, що впливали на розвиток театральної освіти в країні. Він активно працював із молодими акторами, передаючи їм не тільки технічні знання, але й моральні орієнтири,

притаманні національній акторській школі. Педагогічна діяльність Степанкова в цей період також включала активну роботу з підготовки майбутніх наставників для українського театру, де він прагнув до створення нового, глибокого театрального мислення, яке б поєднувало традиції та інновації [27, с.2].

На пізніх етапах своєї педагогічної діяльності Костянтин Степанков продовжував передавати свої знання, зберігаючи важливість класичних акторських методик, при цьому адаптуючи їх до умов сучасного театрального процесу, що постійно змінювалися. Він також активно підтримував культурні ініціативи національного театру та кіно, допомагаючи молодим акторам знаходити власний стиль та голос, зберігаючи при цьому глибоке знання української культури та театральної традиції.

Педагогічна діяльність Костянтина Степанкова продовжувала мати величезне значення навіть після його пізніх років. Його учні та послідовники залишаються важливими фігурами в українському театральному та кінематографічному середовищі. Його методи, інтуїція та глибоке розуміння психології персонажа стали основою для розвитку нових поколінь акторів, режисерів та педагогів, що сприяло збереженню та розвитку української акторської школи.

Після здобуття незалежності України, Кость Степанков продовжив активно працювати в кіно і театрі, брати участь у нових українських кінопроєктах. Його діяльність у цей період отримала нове визнання, оскільки він залишався одним із головних носіїв традицій національного кінематографу та театрального мистецтва. Зі здобуттям незалежності України, Степанков продовжував працювати в педагогічній сфері, зберігаючи національну ідентичність і культурні традиції у своїй викладацькій діяльності. Він також активно підтримував український кінематограф і театр, надаючи важливість новим формам театрального мистецтва. Важливість цього етапу полягає в тому, що він зберігав спадщину української театральної школи в період змін і сприяв її розвитку в умовах нової культурної та соціальної ситуації, а також допомагав

молодим акторам знаходити свій голос у сучасному мистецтві [24, с.1; 26, с.2; 32, с.2].

Таким чином можемо підвести певний підсумок першого розділу. Життєдіяльність Костянтина Волощука-Степанкова припала на дуже складний час – довоєнної, воєнної і післявоєнної доби. Перебіг цієї доби не лише «ускладнив» але значною мірою за «закалив» майбутнього творця, виховав у нього сильні сторони характеру – цілеспрямованість, рішучість, силу духу. Вони вирішальним чином загартували його особистість – сформували його як кіноактора і педагога. Педагогічна його спадщина стала значним елементом культурної спадщини України. Його методи й сьогодні використовуються у театральних навчальних закладах, а його учні продовжують робити внесок у розвиток українського театру і кінематографа. Таким чином, Степанков не тільки залишив помітний слід в акторському мистецтві, але й формував майбутнє української театральної освіти. Загалом, основні етапи акторської та педагогічної діяльності Костянтина Степанкова є важливими віхами в історії української культури, оскільки його творчість і педагогічна діяльність сприяли збереженню та розвитку національних театральних традицій. Внесок Степанкова в українське мистецтво надовго залишиться у пам'яті культурної спільноти, а його педагогічна спадщина впливатиме на нові покоління акторів і митців. Але про це більш детально ми писатимемо нижче.

Ще один важливий зріз, який вирішально міг вплинути на формування світогляду Костянтина Степанкова – це роль різних осіб (і видатних і не пересічних) у його долі. Роль священника батька, якого Костянтин майже не знав, бо того було репресовано завжди рефреном накладалася на його поведінці і самоствердженні. Батько незримо ніби перебував з ним упродовж життя навіть незважаючи на те, що його давно не було серед живих. Ця така собі «життєва сатисфакція» – ніби переслідувала Костянтина Степанкова, він хотів показати своїм життям, педагогікою, ролями, а головне життям, що він попри те, що був радянським актором був іншим, більш гуманним, більш національноутверджувальним більш гідним, більш українцем [26, с.2].

Тож аналіз творчої біографії та багатогранної діяльності Костянтина Степанкова засвідчує його ключову роль у розвитку української культури та мистецтва. Формування цієї непересічної особистості було тісно пов'язане зі складними історичними реаліями 1930–1950-х років, зокрема сталінськими репресіями та випробуваннями Другої світової війни, що залишило глибокий відбиток на його світогляді та прагненні до правди й гідності. Рання втрата батька та подальші життєві обставини загартували його характер, сприяючи розвитку внутрішнього психологізму та емоційної глибини, які стали визначальними рисами його акторської майстерності.

Освітній шлях К. Степанкова, що розпочався в Київському театральному інституті під керівництвом Амвросія Бучми, заклав міцний фундамент для його професійного зростання. Подальша співпраця з такими видатними режисерами та акторами, як Сергій Параджанов, Іван Миколайчук, Леонід Осика, Юрій Іллєнко та Богдан Ступка, збагатила його творчий досвід і дозволила йому розкрити нові грані таланту. Успіхи на театральній сцені та, особливо, культові ролі у кінематографі, попри ідеологічні обмеження радянського періоду, сприяли формуванню унікального стилю Степанкова, що поєднував глибокий психологізм, національну свідомість та боротьбу за правдиве відображення життя [32, с.1].

Крім того, ми особливо акцентуємо на ролі осіб у його житті. Крім згаданих нами вище видатних, навіть знакових людей про яких ми згадували вище – були менш «суспільнозначимі» – батько, мати, перша дружина Наталія Наум, пересічні (на перший погляд !) люди у його житті. Костянтин Степанков завжди любив і умів відзначати саме простих пересічних людей у його житті – яких йому на перший погляд випадково давала доля, які його скеровували у той чи інший спосіб у відповідному життєвому напрямкові. Тобто це також таке собі своєрідне мистецтво – уміти побачити і відзначати людей, який Господь Бог незримо надсилає Тобі у житті. Вартує «побачити» цих людей, зробити відповідні висновки. Це теж засвідчує релігійну вчачу Костянтина Степанкова Волощука), «гру генів», пам'ять про репресованого батька тощо.

Водночас, не менш вагомою була його педагогічна діяльність. Костянтин Степанков не просто передавав знання, а й активно розвивав власну методику навчання, поєднуючи класичні театральні традиції з інноваційними підходами. Він виховав цілу плеяду талановитих акторів та режисерів, акцентуючи увагу на важливості не лише технічної досконалості, а й емоційної виразності та культурної самосвідомості. У період здобуття Україною незалежності його педагогічний внесок став фундаментальним для збереження національної ідентичності та розвитку театральної освіти.

Таким чином, творчий спадок Костянтина Степанкова, що охоплює акторську майстерність, педагогічну діяльність та активну громадську позицію, є незаперечним внеском у розвиток української культури. Його життя та діяльність стали символом незламності духу, відданості мистецтву та любові до своєї землі, а його педагогічна спадщина продовжує надихати нові покоління митців, забезпечуючи подальший розвиток української акторської школи та культурної ідентичності.

Тобто на становлення світогляду Костянтина Степанкова в особливий спосіб позначилася тогочасна соціокультурна атмосфера, роль різних осіб у його долі (батька, Амвросія Бучми, першої дружини, Сергія Параджанова, Івана Миколайчука та інших як говорив сам К.Степанков кінопопобратимів). Знаково, що К.Степанков умів це цінувати.

РОЗДІЛ 2. ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ МИТЦЯ

Костянтин Степанков – визначна постать в українській культурі, чия багатогранна акторська та педагогічна діяльність нерозривно поєднувалася з активною громадською діяльністю. Його життя та творчий шлях розвивалися в умовах важливих соціально-політичних змін в Україні та СРСР, а його діяльність мала на меті сприяння розвитку національної культури та підтримку українських традицій [14, с. 20].

Творча діяльність митця є важливим аспектом не тільки в культурному, а й у соціальному та політичному житті суспільства. Митці завжди виступають не тільки як творці естетичних ідей, а й як активні учасники процесів змін у суспільстві. Їхня творчість часто стає відображенням суспільних настроїв, переживань і надій, а також інструментом критики, що може сприяти розвитку та вдосконаленню культурної та соціальної реальності. Вона є основою для збереження і розвитку національної культури, передаючи спадщину наступним поколінням, одночасно підштовхуючи до новаторських ідей та інновацій. Мистецькі твори митців часто стають відображенням культурних особливостей нації, формують унікальний стиль та надають глибокий зміст національним традиціям і звичаям.

Ролі Костянтина Степанкова в українському та радянському кіно стали важливими етапами його кар'єри. Він виконував ролі, що поєднували складну психологічну глибину з національними темами, що було важливим у контексті розвитку українського кінематографа того часу. Його персонажі – від героїв-борців до глибоких інтелектуальних образів – стали основою для оцінки його як одного з найвидатніших акторів своєї епохи, чия творчість залишила значний слід у кінематографічній історії України. Костянтин Степанков відзначався унікальною здатністю до психологічної передачі внутрішніх переживань своїх персонажів, що надавало його ролям глибокого емоційного змісту. Він завжди зумів поєднувати акторську техніку з емоційною достовірністю, що стало основою для його творчого успіху і впливу на українське кіно. Його ролі стали

яскравими етапами в історії українського кінематографу, надаючи фільмам, у яких він знімався, особливої культурної цінності. Костянтин Степанков став мостом між класичними радянськими традиціями та новими течіями, що відображали специфіку національної самосвідомості та культурної ідентичності [26, с.1; 29, с. 2; 34.с.1].

Акторська діяльність Костянтина Степанкова є невід'ємною частиною історії українського кінематографа, а його багатогранні образи стали взірцем глибокого психологізму та національної самобутності. Костянтин Степанков володів унікальною здатністю "пропускати кожен роль крізь власну душу", наповнюючи своїх персонажів не лише технічною досконалістю, а й автентичними людськими переживаннями, навіть в умовах жорстких ідеологічних обмежень радянської доби.

Яскравими ролями, які зіграв актор, були такі. У фільмі «Тіні забутих предків» (1964 р.) хоча Костянтин Степанков й не зіграв головної ролі у цій стрічці, атмосфера куди він потрапив у якості «масовика» надзвичайно знаково і символічна позначилася на його долі. Костянтин Степанков через цей фільм вчився втілювати на екрані не просто конкретних персонажів, а архетипових фігур, що уособлюють глибинний зв'язок людини з природою, міфологією та трагічною долею. Його маленька роль в цьому фільмі – це своєрідне втілення сили, пристрасті та водночас вразливості, що зазнає впливу містичних сил. Акторська гра Костянтина Степанкова тут вирізняється особливою експресивністю та мінімалізмом, де кожен погляд, жест, рух передають складний внутрішній світ героя, його боротьбу з фатумом та безмежну любов. І хоча ця роль, незважаючи на її обсяг, і не зробила Костянтина Степанкова впізнаваним і не відкрила йому двері до співпраці з найвидатнішими режисерами він завжди згадував задіяність у цьому фільмі.

У художньому фільмі «Захар Беркут» (1971 р.) режисера Леоніда Осика К.Степанков зіграв роль Тугара Вовка. У цій екранізації повісті Івана Франка Костянтин Степанков блискуче втілює образ мудрого, принципового та незламного лідера. Його Тугар Вовк – це не просто старійшина, а символ

національного духу, волі до свободи та непереможності. Актор зумів передати внутрішню силу та моральну стійкість героя, його патріотизм та готовність пожертвувати власним щастям заради громади. Гра Костянтина Степанкова поєднує героїзм та людяність, демонструючи глибоке розуміння історичного контексту та психології українського народу. Ця роль стала однією з візитівок актора, підкреслюючи його здатність до створення монументальних, епічних образів (див. Додаток Д). У фільмі «Пропала грамота» (стрічка належить до знакових творів українського поетичного кіно) режисера Бориса Івченка він зіграв невелику роль але знову ж ця роль запам'яталася йому на все життя своєю атмосферою. Задіяність у цьому фільмі підкреслила універсальність акторської майстерності Костянтина Степанкова та його здатність гармонійно вписуватися в різні жанри [1, с. 123].

Костянтин Степанков відіграв також у художньому фільмі «Вершники» (1971 р.) режисера Юрія Іллєнка. Хоча його роль у цьому фільмі може здатися епізодичною, але у фільмах Юрія Іллєнка кожен образ мав глибоке символічне значення. Костянтин Степанков у цьому фільмі, навіть за обмеженого екранного часу, зумів створити яскравий та виразний образ, що уособлює долю простого українського селянина в умовах складних історичних подій. Він передав стійкість, мудрість та водночас беззахисність людини перед обличчям історичних випробувань. Ця роль підкреслює вміння Костянтина Степанкова надавати глибину навіть незначним персонажам [6, с. 41].

У художньому фільмі «Шлях на захід» (1974 р.) режисера Віктора Івченка Костянтин Степанков зіграв роль Героя-співця, продовжував працювати в рамках радянського кінематографа. Його персонаж, ймовірно, виступає носієм певних моральних цінностей або голосом народу, змушеним приймати складні моральні рішення в умовах тоталітарної системи. Здатність Костянтина Степанкова наповнювати навіть такі ролі внутрішнім конфліктом та емоційним зарядом свідчить про його високий професіоналізм та прагнення до реалістичного відображення людських долі [7, с. 56]. У фільмі «Скрипка-гудок» (1974 р.) режисера Павла Чухрая Костянтин Степанков зіграв роль вченого, що

свідчить про його жанрову багатогранність. Його персонаж, ймовірно, поєднував інтелектуальну глибину з людяністю, що було характерною рисою акторської гри Костянтина Степанкова. Він умів надавати своїм героям об'ємність, поєднуючи розум та емоції, тим самим створюючи переконливий і живий образ [7, с. 57].

Окрема мова про культовий радянський фільм – «Камінний хрест» (1968 р.) режисера Леоніда Осики. Це одна з найглибших і найтрагічніших ролей Костянтина Степанкова. Фільм, заснований на новелі Василя Стефаника, розповідає про важку долю галицького селянина, який змушений емігрувати. Костянтин Степанков зіграв роль яка несе в собі і на собі тягар злиднів, несправедливості та неминучої розлуки з рідною землею. Акторська гра Костянтина Степанкова у цьому фільмі – це зразок внутрішнього трагізму та відчаю, що передається через мінімалістичні засоби виразності, міміку, погляд. Це один з найсильніших образів у його кар'єрі, що відображає драму української еміграції. (див. Додаток Г). За словам дружини К.Степанкова – Ади Роговцевої сам актор надзвичайно пишався цією роллю і кіно уважав її знаковою для себе [1, с. 57]. До того ж треба мати на увазі, що це одна і з перших дійсно знакових головних, а не епізодичних чи масовочних ролей К.Степанкова.

Певна річ, що варто виділити фільм «Білий птах з чорною ознакою» (1971) режисера Юрія Іллєнка, К.Степанков зіграв роль Зозулі. Фільм є складною алегорією про вибір між добром і злом, про братовбивчу війну та її наслідки. Роль Зозулі, можливо, не є центральною, але Костянтин Степанков надав їй значної глибини, передаючи внутрішні сумніви, біль та трагедію особистості, затиснутої між ідеологіями та обставинами. Його гра підкреслює складність людських стосунків на тлі історичних потрясінь. (див. Додаток Е).

У фільмі «Комісари» (1970 р.) режисера Миколи Мащенка Костянтин Степанков зіграв роль молодого комісара Федора Лукачова, що є однією з його ранніх, але важливих робіт. Фільм розповідає про події Громадянської війни, і Костянтин Степанков, ймовірно, втілює образ, що відображає складність та суперечливість того часу. Навіть у рамках ідеологічних вимог, актор прагнув до

правдивого відображення своїх персонажів. Певні узагальнення ми робитимемо далі але вже стає очевидно, що актору добре вдавалися ролі періодів першої світової і німецько-радянської війни. Він умів показати людину у певний буремний період її життя [6, с. 41].

До честі Костянтина Степанкова йому вдалося на екрані втілити деякі знакові історичні образи – наприклад князя Ярослава Мудрого та княгиню Ольгу у радянських фільмах. У кінофільмі «Ярослав Мудрий» (1981 р.), режисером якого став Григорій Кохан актор зіграв роль Мстислава Володимировича, князя Чернігівського, брата Ярослава Мудрого. Хоча роль не є головною, актор знову продемонстрував свою здатність органічно вписуватися в історичні декорації та надавати своїм персонажам індивідуальні риси. (див. Додаток Є). У ще одному історичному фільмі «Легенда про княгиню Ольгу» (1983 р.), режисером якого став Юрій Іллєнко актору було відведено доволі скромну роль воєводи Свендельда. У цьому епічному фільмі Костянтин Степанков зіграв роль, яка знову ж таки підкреслює його здатність до створення монументальних історичних образів. Його персонаж, ймовірно, уособлював військову силу та відданість своїй землі [7, с. 57].

Треба сказати що Костянтину Степанкову в особливий спосіб якісно вдавалися ролі на військову тематику – тобто періоду першої світової війни, громадянської війни і особливо німецько-радянської війни. Причому Костянтин Степанков став в нас відомим саме завдяки цим образам: фільм «Анничка» (1968 р.) роль заможного гуцула Газди Кметя; роль найвідомішого радянського партизана Сидора Ковпака у фільмі «Дума про Ковпака»; фільмі «Пароль знали двоє» (роль генерала Олександра Кутєпова, голови Російського загальновоєнського союзу); кінофільмі «Битва за Москву», де К.Степанков втілює образ відомого радянського генерала Панфілова тощо. Разом із тим попри радянські кліше Костянтин Степанков (і в цьому полягала його фірмова марка) умів реалізувати на екрані образ передусім людини а не військового діяча. Людяність на екрані – завжди була однією із фірмових рис цього актора [6, с. 41].

У фільмі «Вінчання зі смертю» (1992 р.) К.Степанков зіграв роль отамана. Цей фільм, знятий вже у пострадянський період, дозволив Костянтину Степанкову втілити складний образ отамана. Це був час, коли кінематограф звільнявся від цензури, і актори могли більш вільно розкривати психологію своїх персонажів. Роль отамана, ймовірно, вимагала відображення суперечливого характеру, що перебуває на перетині історичних епох та моральних дилем [22, с.1].

Слід обов'язково також сказати про окремі фільми вже пострадянського періоду – «Пастка» і «Острів любові» Олега Бійми, фільм «Гріх», «Карпатське золото» (роль священика), «Пристрасть» (роль економа), «Гетьманські клейноди» (роль Власа) та інші [6, с. 41]. Костянтин Степанков за словами дружини – Ади Роговцевої дякував Богові, що дожив до незалежності і міг говорити на екрані рідною мовою. Мову К.Степанкова завжди впізнавали навіть якщо нею говорив якийсь інший актор.

Узагальнюючи акторський стиль Костянтина Степанкова, варто зазначити, що він вирізнявся такими рисами, як: психологізм, національна автентичність, драматургічна насиченість, універсальність. Деталізуючи зазначені ознаки, доречним буде підкреслити, що Костянтин Степанков як актор володів здатністю передавати внутрішній світ персонажа, його сумніви, переживання, конфлікти через мінімалістичні засоби виразності. Для нього було характерним прагнення підкреслити українську ідентичність своїх героїв, навіть у радянських фільмах, де це було складним завданням. Його персонажі часто ставали уособленням народного духу та незламності. Кожна роль, незалежно від її обсягу, наповнювалася глибоким змістом та емоційною інтенсивністю. Він мав здатність органічно працювати в різних жанрах – від поетичного кіно та історичних драм до фольклорних комедій. Костянтина Степанкова вирізняло прагнення до реалістичного та правдивого відображення життя, навіть якщо це суперечило ідеологічним нормам. Костянтин Степанков не просто виконував ролі, він «проживав» своїх героїв, роблячи їх багатовимірними та незабутніми. Його

творчість стала міцним фундаментом для українського кінематографа, а зіграні ним персонажі – частиною національної культурної спадщини.

Варто зазначити, що педагогічна діяльність Костянтина Степанкова була не менш важливою, ніж його акторська кар'єра. Він активно залучався до викладацької роботи, передаючи свої знання та досвід новим поколінням акторів [22, с.1]. З 1953 року, відразу після закінчення інституту, і протягом 31 року, Костянтин Степанков був педагогом та керівником майстерні у Київському інституті ім. І. Карпенка-Карого. Пізніше, з 1998 року, він також викладав на кафедрі телебачення в Київському університеті культури і мистецтв. Цей тривалий період викладацької роботи дозволив йому сформувати власну, унікальну педагогічну систему. Предметніше ми розкриємо цю віху його життя у наступному розділі.

Однією з ключових особливостей педагогіки Костянтина Степанкова було не лише навчання акторській майстерності, а й виховання глибокої національної свідомості. В умовах радянської ідеології, коли українська культура та мова часто піддавалися утискам, Костянтин Степанков вважав своїм обов'язком формувати у студентів почуття відповідальності перед нацією, культурою та суспільством. Він наголошував на важливості збереження українських традицій, мови та культурних цінностей. Через свою роботу в театральних навчальних закладах він створював умови для розвитку громадянської свідомості серед молодих акторів.

Костянтин Степанков передавав своїм учням принципи психологічної школи акторської майстерності. Він вчив не просто відтворювати текст чи жести, а заглиблюватися у внутрішній світ персонажа, розуміти його мотивацію, емоції, конфлікти. Його методика відрізнялася увагою до психологічного аспекту виконання ролей, а також важливістю передачі емоційного змісту через тілесне вираження. Він прагнув, щоб студенти не «грали» ролі, а «проживали» їх, домагаючись повної достовірності.

Як актор, що працював у різні епохи українського кіно та театру, Костянтин Степанков умів поєднувати класичні традиції театральної

майстерності з вимогами часу та новими художніми течіями. Він сприяв модернізації театрального процесу, підвищуючи вимоги до акторської гри та постановки. Це дозволяло його учням бути гнучкими та адаптованими до різних стилів і жанрів. Педагогічна діяльність Костянтина завжди була тісно пов'язана з практикою. Він передавав студентам власний багатий акторський досвід, ділився "секретами" професії, які можна було отримати лише на сцені чи знімальному майданчику. Він не просто давав теорію, а вчив «робити», «діяти». Його методи навчання відрізнялися увагою до психологічного аспекту виконання ролей, а також важливістю передачі емоційного змісту через тілесне вираження. Ймовірно, він використовував і вправи на дієве завдання та дію в умовах вигадки, що є характерним для системи Станіславського та її розвитку.

Костянтин Степанков глибоко вірив у важливість передачі досвіду молодим талантам, адже це було не лише питанням професійної підготовки, а й соціальної відповідальності перед майбутніми поколіннями митців. Він надихав своїх учнів на самовіддану працю, на пошук власного голосу в мистецтві та на служіння українській культурі. Через майстерні Костянтина Степанкова пройшли десятки талановитих акторів та режисерів, які згодом стали відомими постатями в українському мистецтві. Серед його найвідоміших учнів – Богдан Ступка, який сам став легендою українського театру та кіно і продовжив традиції, закладені його вчителем. Хоча Ада Роговцева не була його прямою студенткою, вони познайомилися саме тоді, коли вона відвідувала його курс. Цей факт підкреслює його значний вплив на молодих акторів, навіть за межами своєї основної викладацької групи.

Педагогічна спадщина Костянтина Степанкова є фундаментальною для розвитку української театральної освіти. Він не просто передавав знання, а й формував окрему творчу школу, яка поєднувала індивідуальність і новаторство. Ця школа стала основою для розвитку нових акторських поколінь, що продовжили традиції його акторського та педагогічного мистецтва. У часи, коли існувала загроза для української культури, Костянтин Степанков своїм викладанням сприяв збереженню та підсиленню національної ідентичності в

театральному та кіномистецтві. Він виховував молодих митців, здатних подолати соціальні та політичні бар'єри і зберегти національну ідентичність. Завдяки його педагогічній діяльності багато молодих акторів отримали глибокі знання та інструменти для успішної роботи в театральному мистецтві, що значно підвищило якість акторської майстерності в Україні.

Таким чином, Костянтин Степанков увійшов в історію не тільки як видатний актор, але і як великий педагог, чий внесок у формування сучасного обличчя українського театру та кіно є неоцінним. Його педагогічна діяльність стала яскравим прикладом поєднання національних традицій з інноваціями, заклавши основи для майбутніх досягнень у цих сферах мистецтва. Його підхід до акторської майстерності був оснований на поєднанні класичних театральних традицій з інноваційними методами, що допомогло виховати цілу плеяду талановитих артистів. Розвиток педагогічної методики Костянтина Степанкова мав значний вплив на театральне мистецтво України. Він не лише навчав нові покоління акторів технічним аспектам гри, а й передав їм глибоке розуміння емоційної виразності та психологічної достовірності персонажів. Як педагог, він зміг сформувати стиль і підхід, які згодом стали основою для розвитку нових акторських поколінь. Його учні продовжили традиції його акторського та педагогічного мистецтва, підтверджуючи його величезний внесок у розвиток театральної і кінематографічної школи України.

Внесок Костянтина Степанкова в розвиток українського театру та кіно є надзвичайно значним і багатогранним [14, с.20]. Як актор, він створив низку знакових ролей, які не лише зміцнили українську кінематографічну школу, але й сформували новий етап у розвитку національного мистецтва. Його творча діяльність у театрі, де він продовжував активно працювати над вдосконаленням акторської майстерності, також стала важливою складовою розвитку українського театрального мистецтва, сприяючи збереженню та розвитку національних театральних традицій. Творчий шлях Костянтина Степанкова — це яскравий приклад поєднання національних традицій з інноваціями в

мистецтві, що сприяв збереженню та розвитку культурної спадщини України, а також заклав основи для майбутніх досягнень у цих сферах мистецтва.

РОЗДІЛ 3. ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ АКТОРА

Громадська діяльність Костянтина Степанкова – це активне його залучення до життя суспільства через вплив на соціальні, політичні, культурні та моральні процеси. Можна говорити що вона проявлялася у різних формах, таких як публічні виступи, участь у культурних та освітніх проєктах, підтримці правозахисних ініціатив або боротьба з несправедливістю. Костянтин Степанков був яскравим прикладом такого діяча, залишивши помітний слід не лише в мистецтві, а й у громадському житті України, сприяючи розвитку національної свідомості та підтримуючи культурні ініціативи. Його громадянська позиція була чіткою та безкомпромісною, що підтверджується спогадами тих, хто мав честь знати його та працювати поруч.

Зокрема, як зазначається у джерелах, Костянтину Степанкову «боліла йому Україна. До останніх-останніх днів. Цей біль, що національної гордості замало. Я думаю, він щасливий би був, якби дожив до Майдану. Саме тому, що люди відчули себе українцями...» [13, с 15]. Ці слова доньки Костянтина Степанкова, Катерини Степанкової, яскраво ілюструють глибину його патріотизму та прагнення до самоідентифікації українців. Він не лише говорив про це, а й діяв, використовуючи свій авторитет та талант для просування національних цінностей.

У період перебудови (1985–1991) Костянтин Степанков активно підтримував національно-демократичні рухи, що сприяли відродженню української культури та незалежності України. Його діяльність у цей період була важливою для зміцнення української культурної ідентичності та підтримки демократичних процесів, що зрештою привели до здобуття Україною незалежності у 1991 році.

Костянтин Степанков завжди активно підтримував розвиток української культури та мистецтва. У своїй діяльності він прагнув зберегти та популяризувати українські театральні традиції, що набувало особливого значення в радянський період, коли національна ідентичність часто опинялася

під загрозою через зовнішній політичний тиск. Він активно виступав за збереження та популяризацію української культурної спадщини, намагаючись протистояти асиміляційним тенденціям. Як публічна особа, Костянтин Степанков активно брав участь у культурних заходах, фестивалях та акціях, які сприяли розвитку національного кінематографу, театру, а також підвищенню рівня громадської свідомості щодо збереження культурної спадщини України. Він не раз підкреслював необхідність збереження національної самобутності в умовах глобалізації та політичних змін, що робило його важливим голосом серед українських митців і громадян [7, с.56]. (див. Додаток Ж). Його фільми та театральні роботи стали важливими культурними явищами, що не лише зміцнили національну гордість, але й дали поштовх новим поколінням митців, які працювали в рамках національних традицій [7, с.57].

Костянтин Степанков відкрито висловлював свою громадянську позицію, підтримуючи демократичні зміни в суспільстві та рух за державну незалежність України. Публічно підтримував ідеї суверенітету України, виступав за розвиток української культури без радянських обмежень. Він брав участь у заходах, які сприяли поверненню української мови, історії та традицій у публічний простір. Костянтин Степанков, за словами Ади Роговцевої, наполягав на використанні української мови в театрі та кіно, коли радянська влада намагалася русифікувати мистецьке середовище [1, с. 36].

Як авторитетний діяч культури, Костянтин Степанков виступав із закликами до відродження національної самосвідомості, розвитку українського театру та кіно без радянської цензури [8, с. 36]. Він закликав до розширення можливостей для українських митців, створення фільмів і театральних постановок без цензури [7, с.57]. Костянтин Степанков спілкувався та працював разом із іншими митцями та інтелектуалами, які прагнули демократичних перетворень і незалежності України. Він був у колі митців, які підтримували Народний рух України (РУХ), впливаючи на суспільні настрої та сприяючи поширенню ідей самостійності. Зокрема, співпрацював з такими видатними діячами, як Ліна Костенко, Іван Драч, Дмитро Павличко [3, с.34].

Актор брав участь у творчих зустрічах, громадських заходах та дискусіях, де порушувалися питання української мови, історії та культури. Його авторитет як народного артиста України допомагав привертати увагу до важливих національних питань. Костянтин Степанков, як актор і культурний діяч, активно виступав проти тотальної цензури, що панувала в радянському кінематографі, театрі та літературі [28, с.1]. У своїй творчості він намагався порушувати табу, що стосувалися важливих соціальних і політичних тем, таких як національні ідентичності, права людини та свобода особистості. Це вимагало від митців величезної сміливості і здатності працювати в умовах, коли кожен творчий крок міг стати об'єктом репресій [24, с.2]. Костянтин Степанков не просто грав у фільмах, а ставав частиною культурного спротиву, допомагаючи глядачам побачити альтернативний погляд на історію. Його робота у таких стрічках сприяла формуванню національної свідомості українців ще за часів СРСР. Серед таких фільмів:

- «Білий птах з чорною ознакою» (1971, реж. Юрій Іллєнко): Фільм про трагедію братовбивчої війни, критикований за "ідейну невизначеність" та гуманний показ українських повстанців [7, с.56];
- «Вавилон ХХ» (1979, реж. Іван Миколайчук): Показував колективізацію як трагедію, а не "перемогу соціалізму", що викликало звинувачення у "надмірному романтизмі" [7, с.56];
- «Легенда про княгиню Ольгу» (1983, реж. Юрій Іллєнко): Підкреслював силу українських правителів, що суперечило радянському наративу про "єдину руську спадщину" [7, с.56];
- «Миргород та його мешканці» (1983, реж. Микола Рашевський): Наголошував на українській самобутності, що йшло врозріз із офіційним трактуванням Гоголя як російського письменника [20, с. 1].
- «Голод-33» (1991, реж. Олесь Янчук): Хоча знятий після розпаду СРСР, вихід фільму був результатом багаторічної боротьби за історичну правду, в якій Костянтин Степанков брав участь ще з радянських часів. Фільм правдиво

розповів про Голодомор 1932–1933 років [20]. Ми помістили цю інформацію аби показати, що він не цурався брати участь «у фільмах громадського змісту».

Незважаючи на домінування російськомовного кінематографу, Костянтин Степанков наполягав на зйомках українською мовою та відстоював якісний переклад і дубляж українською [3, с.201]. Він підтримував ідею українізації кіно та телебачення наприкінці 1980-х – початку 1990-х років. Ця позиція була надзвичайно важливою в умовах, коли радянська влада активно впроваджувала політику русифікації, що загрожувала самому існуванню української мови як повноцінного засобу культурного вираження. «Тепер у нас на Україні своєї мови майже не існує. Люди або встидаються її, або нехтують нею, і тому пристосовуються до російсько-українського «суржику». Це велика біда. Біда, накладена нам багатовіковим, багаторічним, багатоденним тиском Російської імперії з одного боку, і та ж сама біда перла з другого – Австрія, Польща... Та найбільший тиск був російський. Тому тепер ми з вами розмовляємо не українською мовою, а «суржиком». Расейською «какось льохше». Яюсь мені довелося розмовляти з Костем Петровичем на цю тему. Він зауважив, що нас зросійщували понад 300 років і знадобиться не менше часу, щоб позбутися цієї напасті» [23, с.1]. Костянтин Степанков розумів, що мова є невід'ємною частиною національної ідентичності, і її втрата означала б втрату самобутності українського народу. Тому його послідовна боротьба за українську мову в кіно та театрі була не просто професійною, а глибоко патріотичною позицією.

Він спілкувався з діячами, яких переслідувала радянська влада (Василь Стус, Ліна Костенко, Іван Дзюба, Євген Сверстюк), та брав участь у заходах, спрямованих на популяризацію їхньої творчості та повернення забутих українських письменників [19, с.1; 20, с.2]. Це свідчить про його особисту сміливість та глибоке переконання у необхідності відстоювання правди та справедливості. У часи, коли контакти з дисидентами могли призвести до серйозних наслідків, Костянтин Степанков не боявся висловлювати свою громадянську позицію щодо неправомірних репресій, прагнучи змінити суспільну ситуацію, де культура та мистецтво опинилися під жорстким

контролем тоталітарної держави [15, с.233]. Його участь у таких ініціативах була не просто жестом підтримки, а активною формою протесту проти системи, що намагалася придушити вільну думку та творче самовираження. Він був одним із тих, хто, використовуючи свій авторитет і вплив, прокладав шлях до звільнення української культури від ідеологічних догм.

Виховання нового покоління акторів і митців стало надзвичайно важливою частиною громадської діяльності Костянтина Степанкова. Він глибоко вірив у важливість передачі досвіду молодим талантам, адже це було не лише питанням професійної підготовки, але й соціальної відповідальності перед майбутніми поколіннями митців. Його педагогічна місія виходила далеко за межі суто акторської майстерності; вона була спрямована на формування свідомого українського громадянина та митця.

Як педагог, він намагався не лише навчати своїх студентів технічним аспектам акторської майстерності, а й формувати в них почуття відповідальності перед нацією, культурою та суспільством. Через свою працю в театральних навчальних закладах, зокрема в Київському інституті ім. І. Карпенка-Карого та Київському університеті культури і мистецтв, Степанков створював умови для розвитку громадянської свідомості серед молодих акторів. Це мало значний вплив на розвиток театральної освіти в Україні, адже він виховував не просто виконавців, а особистостей, які розуміли свою роль у суспільному житті. Він формував у своїх учнях глибоке усвідомлення важливості збереження національних традицій, що мало вирішальне значення для розвитку української театральної школи в майбутньому. Його уроки базувалися не лише на технічних аспектах акторської гри, але й на важливості емоційної глибини, внутрішньої правдивості та соціального контексту в мистецтві [14, с.20]. Степанков завжди підкреслював, що мистецтво – це не розвага, а потужний інструмент впливу на суспільство, і актор має бути свідомим цього.

Як професор Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І. Карпенка-Карого, він навчав молодих акторів працювати українською мовою та пропагувати класичну й сучасну українську драматургію

[15, с. 23]. У радянський період, коли українська мова та культура зазнавали утисків, це було актом громадянської мужності. Він не лише вимагав від студентів досконалого володіння українською, а й прищеплював їм любов до неї, розуміння її багатства та значення для національної ідентичності. Він наголошував на важливості самовираження кожного актора, розвитку його індивідуальності, а також на необхідності глибокого розуміння соціальних проблем через мистецтво. Костянтин Степанков вважав, що справжній митець не може бути відірваним від реальності, він має відчувати пульс часу і відображати його у своїй творчості.

Костянтин Степанков прагнув допомогти студентам зрозуміти роль театру та кіно в суспільстві, показуючи, як ці види мистецтва можуть впливати на розвиток національної свідомості, пропагувати демократичні цінності та об'єднувати людей у важливі моменти історії. Його власний досвід у театральних постановках і кінороботах, зокрема у фільмах, що порушували гострі національні теми, став важливим елементом в навчанні студентів, що дозволяло їм краще підготуватися до різноманітних умов професійної діяльності. Він не лише ділився своїми знаннями та навичками, а й передавав своє ставлення до професії, до мистецтва, до життя.

Костянтин Степанков підтримував атмосферу критичного мислення, вільного самовираження і розвитку творчої індивідуальності кожного студента. Він вчив їх не боятися експериментувати, шукати нові форми вираження, а головне – бути чесними перед собою і глядачем. Він вчив громадян бути активними учасниками змін, допомагаючи розвивати критичне мислення, розуміння своїх прав і обов'язків у суспільстві. Для Костянтина Степанкова педагогічна діяльність була нерозривно пов'язана з вихованням свідомого громадянина, який би відчував відповідальність за долю своєї країни та її культури. Він виховував патріотів, що мали стати не лише акторами, а й рушіями культурного та суспільного прогресу. Про це згадує його дружина А.Роговцева [1, с. 23].

Учні Костянтина Степанкова згадують його як видатного педагога, чий підхід до навчання виходив далеко за межі суто акторської майстерності. Його вплив був глибоким і багатограним, формуючи не лише професіоналів, а й свідомих громадян.

Однією з ключових особливостей його педагогічної діяльності, яку відзначають учні, було формування почуття відповідальності перед нацією, культурою та суспільством. Він вчив студентів не лише грати на сцені чи перед камерою, а й розуміти свою роль у суспільному житті. У спогадах учнів підкреслюється, що Степанков створював умови для розвитку громадянської свідомості серед молодих акторів. Він прагнув, щоб його вихованці розуміли, що мистецтво є потужним інструментом впливу, і його слід використовувати для розвитку національної свідомості та пропаганди демократичних цінностей.

Особливо учні цінували його наполегливість у питанні використання української мови та популяризації української драматургії. Для учнів Костянтин Степанков був не просто викладачем акторської майстерності, а справжнім наставником, який формував їхні світоглядні позиції, прищеплював глибоку повагу до української культури та виховував відповідальних громадян, готових відстоювати свої переконання через мистецтво.

Учні Костянтина Степанкова, згадуючи його, часто використовують такі вислови: «Навчав по-своєму, по-особливому, ніколи не послуговуючись штампами, ніби йшов урозріз із часом. «Ми допомагали одне одному сприймати теперішній світ. Думати разом, але кожен – по-своєму, про минуле, сповідати його, стверджувати сьогоднішній день... І так зріднювалися». Це свідчить про глибокий особистий зв'язок, який він встановлював зі студентами, заохочуючи їх до самостійного мислення та творчої свободи [1, с. 67].

Проте, незважаючи на його бажання передавати знання, Костянтин Степанков був надзвичайно самокритичним. У 1984 році він випустив свій останній курс і на запитання, чому більше не викладає, відповідав, що не має права тим займатися, бо не те вже сприйняття, не та реакція, мозок не так працює. Й насправді, стверджує донька Катерина, «для нього дуже важливим було

питання своєчасності; дуже боявся, що став несвоєчасним у новому столітті. Залучав до свого кола людей молодшого покоління, наче намагався від них оце відчуття часу взяти». Можливо, й тому зокрема пізніше зголосився викладати на кафедрі телебачення Київського університету культури та мистецтв. «Я люблю людей, котрі пруть плуга, і сам все життя пер того плуга», – казав Костянтин Петрович» [23, с.1]. Ці слова показують його скромність та прагнення завжди залишатися актуальним, черпаючи натхнення у нового покоління.

Костянтин Степанков активно співпрацював з численними культурними та громадськими організаціями, що займалися підтримкою театрального мистецтва і розвитком національних традицій. Він брав участь у роботі різних комітетів, конференцій і круглих столів, де обговорювалися питання розвитку культури в Україні. Як публічна особа, він активно виступав за створення умов для творчої самореалізації українських митців, за свободу художнього самовираження та підтримку національної ідентичності. Він активно підтримував різноманітні культурні ініціативи, проєкти та заходи, які мали на меті розвиток національної культури та мистецтва.

Його діяльність не обмежувалася лише внутрішніми рамками України. Він був учасником багатьох мистецьких акцій, що сприяли популяризації українського театру та кіно на міжнародній арені. Зокрема, його участь у відомих міжнародних театральних фестивалях та кінопоказах сприяла розвитку культурного обміну та популяризації української культури за кордоном. Його виступи та майстер-класи за межами України були важливими для формування позитивного іміджу українського мистецтва та налагодження міжнародних зв'язків. Це дозволяло українській культурі виходити за межі «залізної завіси» та знаходити своє місце у світовому культурному просторі, попри всі ідеологічні обмеження радянського часу.

Його участь у важливих культурних подіях і проєктах сприяла формуванню нового етапу в розвитку українського театру та кіно. Костянтин Степанков був одним із тих, хто через свою публічну діяльність та творчість активно впливав на зміну суспільних настроїв, пропагуючи ідеї розвитку

національної культури, збереження мовних традицій та культурної спадщини України [3, с.145]. Костянтин Степанков також активно взаємодіяв з іншими митцями та громадськими діячами, розвиваючи культурний діалог між різними поколіннями українських інтелектуалів і митців, сприяючи створенню атмосфери творчого обміну та підтримки культурних ініціатив в Україні. Він розумів важливість об'єднання зусиль для досягнення спільних цілей у розбудові національної культури, особливо в умовах, коли державна підтримка була обмеженою, а ідеологічний тиск залишався значним. Його роль у консолідації української інтелігенції навколо ідей національного відродження була неоціненною.

Громадська діяльність Костянтина Степанкова була важливою не тільки через його творчі досягнення, але й через його активну участь у культурному та соціальному житті України. Його вплив на розвиток національної культури, педагогічна діяльність та громадська позиція допомогли формувати нові орієнтири для українських митців, підтримувати національну самобутність та створювати основу для майбутніх поколінь творчих особистостей. Костянтин Степанков став символом культурної відданості та соціальної відповідальності в Україні, і його громадська діяльність залишила значний слід в історії національної культури [3, с.25; 5, с.26].

Таким чином, можемо резюмувати, що громадська діяльність Костянтина Степанкова була невід'ємною частиною його творчого шляху та життєвих переконань. Вона виходила далеко за межі суто акторської професії, перетворюючи його на видатного громадського діяча, чий внесок у становлення незалежної України та відродження національної культури є неоцінним.

Його активна участь у національно-демократичних рухах, смілива боротьба проти цензури у кіно та театрі, а також послідовна підтримка української мови та культури в умовах тоталітарного режиму зробили його знаковою фігурою. Степанков не лише сам демонстрував приклад патріотизму, а й виховував громадянську свідомість у нового покоління митців через свою

педагогічну діяльність, формуючи в них почуття відповідальності перед нацією та прагнення до самоідентифікації.

Завдяки таким діячам, як Костянтин Степанков, українська мова та культура отримали шанс зберегтися та розвиватися, а мистецтво стало потужним інструментом у боротьбі за свободу та незалежність України. Його спадщина слугує натхненням для сучасних поколінь, підтверджуючи, що справжній митець не може бути осторонь суспільних процесів і завжди має бути голосом правди та справедливості.

РОЗДІЛ 4. РОЛЬ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ У ВИВЧЕННІ ПОСТАТЕЙ НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ЗНАЧЕННЯ

Вивчення постатей національного історико-культурного значення є ключовим компонентом формування національної ідентичності та патріотичного виховання молоді. Поряд з урочною діяльністю, позакласна робота відіграє вирішальну роль у поглибленні знань учнів про видатних діячів, їхній внесок у розвиток української культури, науки, мистецтва та державотворення. Вона створює умови для неформального, інтерактивного та емоційно насиченого пізнання, що сприяє ефективнішому засвоєнню інформації та формуванню ціннісних орієнтацій.

Позакласна робота є невід'ємною складовою освітнього процесу, яка доповнює та розширює зміст навчальних програм. Її специфіка полягає у добровільності, багатоманітності форм та методів, а також у значній мірі орієнтованості на інтереси та потреби учнів [36, с.245]. У контексті вивчення постатей національного історико-культурного значення, позакласна робота виконує низку важливих функцій:

- **Пізнавальна функція:** Забезпечує поглиблене та розширене ознайомлення з біографіями, творчістю та діяльністю видатних осіб, що не завжди можливо в рамках обмеженого урочного часу. Дозволяє вийти за межі підручникових знань та дослідити додаткові джерела інформації [36, с.246].
- **Розвивальна функція:** Сприяє розвитку критичного мислення, дослідницьких навичок, творчих здібностей та комунікативних компетенцій учнів. Через залучення до проєктної діяльності, дискусій, інтерактивних ігор учні вчаться аналізувати інформацію, формулювати власну думку та співпрацювати [37, с.34].
- **Виховна функція:** Формує ціннісні орієнтації, патріотичні почуття, повагу до історичного минулого та культурної спадщини. Ознайомлення з

життєвим шляхом та моральними принципами видатних українців є потужним чинником для виховання відповідальної, свідомої особистості [37, с.34].

- Соціалізаційна функція: Забезпечує інтеграцію учнів у соціокультурний простір, розвиток їхньої соціальної компетентності, здатності до взаємодії та співпраці у колективі [37, с.34].

Дослідники наголошують, що ефективність позакласної роботи значно підвищується за умови її системності, планомірності та взаємозв'язку з навчальними програмами [40, с.24] Вона має бути не відокремленим елементом, а логічним продовженням та поглибленням вивченого на уроках.

Вивчення постатей національного історико-культурного значення у позакласній роботі може реалізовуватися через широкий спектр форм і методів, що дозволяють задіяти різні канали сприйняття інформації та індивідуальні особливості учнів. Серед таких форм варто назвати:

- Клуби та гуртки: Створення гуртків історичного краєзнавства, літературознавства, театального мистецтва, кіноклубів, де учні можуть поглиблено вивчати життя і творчість видатних українців. Наприклад, гурток "Юний історик" може зосередитися на дослідженні діяльності історичних постатей, а «Літературна світлиця» – на житті та творчості письменників.

- Тематичні тижні/декади: Організація заходів, присвячених певній постаті або історичному періоду, що включають виставки, конкурси, конференції, перегляд фільмів. Наприклад, тиждень, присвячений Лесі Українці, може включати конкурс читців, виставку творчих робіт та інсценізацію фрагментів її творів.

- Екскурсійна діяльність: Організація поїздок до музеїв, меморіальних комплексів, історичних місць, пов'язаних з життям та діяльністю видатних особистостей. Візити до меморіальних музеїв, таких як Музей-садиба Івана Франка в Нагуєвичах або Національний музей Тараса Шевченка в Каневі, створюють ефект присутності та дозволяють учням відчувати атмосферу епохи.

- Проектна діяльність: Залучення учнів до індивідуальних або групових проєктів, спрямованих на дослідження певної постаті. Це може бути

створення презентацій, вебсайтів, документальних фільмів, інсценізацій, квестів, віртуальних екскурсій [41]. Наприклад, створення учнями "Книги пам'яті" про героїв України або «Віртуального музею» видатних українських науковців.

- **Бесіди та дискусії:** Обговорення біографій, моральних якостей, суспільної діяльності видатних осіб. Дискусії на теми: "Роль особистості в історії", "Моральний вибір українського митця в умовах тоталітаризму" сприяють розвитку критичного мислення та формуванню власної позиції.

- **Дослідницькі методи:** Організація пошукової роботи з використанням архівних матеріалів (за наявності), спогадів, публіцистики. Учні можуть проводити інтерв'ю з місцевими краєзнавцями, старожилами, збирати матеріали для шкільних музеїв.

- **Творчі методи:** Створення учнями власних творів (віршів, оповідань, малюнків, пісень), інсценізація фрагментів з життя або творів видатних діячів. Організація тематичних вечорів, літературних читань, театралізованих вистав.

- **Ігрові технології:** Використання рольових ігор, вікторин, інтелектуальних квестів, що роблять процес вивчення більш захопливим та ефективним [38, с.35]. Наприклад, гра «Впізнай постать за цитатою» або квест «Слідами видатних українців».

- **Використання мультимедійних технологій:** Перегляд документальних та художніх фільмів, відеоматеріалів, прослуховування аудіокниг та записів виступів, створення мультимедійних презентацій. Залучення до аналізу медіаматеріалів допомагає розвивати медіаграмотність учнів.

Вивчення постатей національного значення через позакласну роботу має значний потенціал для формування ціннісних орієнтацій та виховання патріотизму. Успішний досвід видатних українців, їхня відданість ідеалам, незламність духу в умовах випробувань стають взірцем для наслідування. Ознайомлення з історією боротьби за незалежність, збереження мови та культури через приклади видатних діячів виховує любов до Батьківщини та гордість за свій народ. Життя та діяльність багатьох національних постатей є

прикладом високих моральних принципів: чесності, порядності, самовідданості, наполегливості, жертовності [41]. Обговорення цих якостей сприяє їх формуванню в учнів.

Позакласна робота допомагає учням усвідомити свою приналежність до української нації, зрозуміти її історичний шлях, культурні особливості та місце у світі. Це зміцнює почуття ідентичності та відповідальності за майбутнє країни. Ознайомлення з громадською діяльністю митців, їхньою боротьбою за свободу та справедливість, спонукає учнів до власної соціальної активності, прагнення до змін та участі у житті суспільства.

Що стосується позакласної роботи з історії, то актуальними темами є вивчення громадянської позиції історичних постатей. Розглянемо цю тему на основі вивчення діяльності Костянтина Степанкова. Тема громадської діяльності митця, зокрема Костянтина Степанкова, є важливою для формування в учнів розуміння ролі культури, мистецтва та громадської свідомості в історії та розвитку національної ідентичності. Методичне застосування цієї теми в закладах загальної середньої освіти має на меті не лише засвоєння інформації, а й розвиток критичного мислення, патріотичних почуттів та інтересу до історії культури. Це сприяє вихованню відповідальних громадян, здатних до активної участі у суспільно-політичних процесах.

Вивчення громадської діяльності Костянтина Степанкова та інших митців ефективно здійснюється через міждисциплінарний підхід, що охоплює різні аспекти знань. Аналіз внеску митців у боротьбу за незалежність та культурне відродження XX століття.

- Дослідження ролі Костянтина Степанкова в національному та культурному відродженні, зокрема у контексті боротьби за українську мову в мистецтві.
- Обговорення культурного опору радянському тоталітаризму на прикладі діяльності Степанкова як частини ширшого руху за національну гідність.

- Вивчення його взаємодії з діячами національно-демократичного руху 1980-1990-х років.

- Вивчення громадської діяльності Костянтина Степанкова сприяє формуванню в учнів розуміння значення культурних та громадських рухів для розвитку національної ідентичності та державної незалежності.

- Обговорення участі Степанкова у фільмах і виставах, що відображають національну ідентичність та сприяють культурному відродженню.

Аналіз творчості митців та письменників, яких підтримував Степанков, що дозволяє зрозуміти глибину його громадянської позиції та культурного внеску. Серед них:

- Ліна Костенко: її твори стали символом боротьби за свободу творчості та національну ідентичність. Степанков підтримував її боротьбу за вільне вираження думок та брав участь у популяризації її творів через театральні постановки [40, с. 250].

- Василь Стус: український поет-дисидент, чия творчість стала символом боротьби за права людини. Степанков підтримував Стуса, виступаючи на його захист та пропагуючи його поезію.

- Іван Дзюба: відомий своєю працею «Інтернаціоналізм чи русифікація?». Степанков підтримував його боротьбу проти цензури та за національне відродження.

- Олександр Довженко: Степанков поважав його творчість як частину національної культури та кінематографії, яка звертала увагу на проблеми соціальної справедливості.

- Тарас Шевченко: Степанков вважав його творчість основою національного духу та культури, часто згадуючи як символ боротьби за гідність і свободу.

- Юрій Андрухович: Степанков підтримував молодших колег, намагаючись створити платформу для розвитку нової української літератури.

Для ефективного засвоєння матеріалу та розвитку активної громадянської позиції учнів рекомендується використовувати різноманітні інтерактивні методи та форми роботи:

- Класні дискусії: Обговорення ролі митців у суспільних змінах, їхнього впливу на політичні та культурні процеси. Учні можуть висловлювати свої думки щодо того, чому важливо брати участь у громадському житті та що кожен може зробити для покращення ситуації в суспільстві.
- Рольові ігри та моделювання ситуацій: Учні можуть уявити себе на місці активного громадянина чи діяча, відстоюючи свободу творчості та боротьбу за права людини. Це може бути імітація виборів, протестної акції або створення громадської організації для захисту прав людини.
- Проектна діяльність: Учні можуть проводити дослідження конкретних громадянських ініціатив, аналізувати діяльність Степанкова та інших діячів культурного спротиву. Проекти можуть включати створення презентацій, виставок, есе, документальних відео або театралізованих постановок.
- Перегляд документальних фільмів та відеоматеріалів: Використання відеозаписів виступів, інтерв'ю та фрагментів фільмів за участю Костянтина Степанкова дозволить учням краще зрозуміти значення його громадської діяльності.
- Створення інтерактивних платформ: Використання онлайн-інструментів для обговорення ролі митців у суспільних змінах, створення карт пам'яті або віртуальних музеїв, присвячених Степанкову та іншим діячам культурного руху.
- Відвідування культурних заходів: Організація візитів до музеїв, театральних вистав, де обговорюються теми, пов'язані з діяльністю митців, що відстоюють права національної культури [41, с.16].

Для успішної реалізації цих методичних підходів, педагогам важливо:

1. Розробляти інноваційні методики, які сприятимуть розвитку активної громадянської позиції учнів.

2. Використовувати міждисциплінарний підхід, поєднуючи уроки з історії, права, літератури та інших предметів для глибшого розуміння важливості громадянської активності.

3. Організовувати проєкти та громадські ініціативи, які дозволяють учням відчувати себе частиною змін.

4. Створювати ситуаційні завдання, де учні виконують роль активних громадян, усвідомлюючи важливість участі у соціальних та політичних процесах.

Методичне застосування теми активної громадянської позиції в закладах загальної середньої освіти є необхідною складовою навчального процесу, яка має на меті підготовку молоді до активної участі в житті суспільства [37]. Це сприяє формуванню майбутніх громадян, які розумітимуть свою роль у суспільних процесах, матимуть бажання діяти на благо країни і забезпечувати соціальну справедливість.

Таким чином, позакласна робота є ефективним інструментом для поглибленого вивчення постатей національного історико-культурного значення. Вона дозволяє не лише розширити знання учнів, а й активно впливати на формування їхньої світоглядної позиції, моральних цінностей та громадянської відповідальності, що є надзвичайно важливим для становлення нового покоління українських патріотів.

РОЗДІЛ 5. ІНТЕГРАЦІЯ КІНЕМАТОГРАФІЧНОЇ СПАДЩИНИ В ПОЗАКЛАСНУ РОБОТУ З ІСТОРІЇ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ КОСТЯНТИНА СТЕПАНКОВА)

Двадцяте століття відзначилося появою та стрімким розвитком звукового кінематографу та мультиплікації, що стали потужними засобами культурної комунікації. Режисери та художники-мультиплікатори створювали твори, які й донині здобувають визнання та прихильність аудиторії. Для багатьох поколінь кінематограф, як українського, так і зарубіжного виробництва, був джерелом знань про минулі події, а для деяких – навіть стимулом присвятити себе історичній науці. Документальні та художні фільми, а також пізнавальні анімаційні адаптації літературних, історичних та міфологічних сюжетів, сприяють глибшому сприйняттю закладеного в них історичного змісту.

Поширення кіно як явища масової культури зумовило взаємозв'язок між кінематографом та історичною наукою, формуючи своєрідні симбіотичні відносини. Кінотворці отримали доступ до великого обсягу наративного матеріалу, такого як історичні джерела, епопеї, усні свідчення та фольклор, що слугує основою для їхніх творів. Водночас, сам кінематограф виступає як унікальне історичне джерело, фіксуючи в собі особливості епохи, її колорит та суспільно-політичне забарвлення, характерні для конкретного часового та територіального проміжку створення стрічки. З моменту своєї появи, кіно ефективно відображає епоху та її ментальні особливості, стереотипи та світогляд людей того часу.

Історична тематика у кінематографі часто втілюється через репрезентацію історичних подій як стійкого протиборства добра і зла [16, с. 132]. Особисте ставлення до моральних дилем протагоністів та вплив їхньої діяльності на сьогодення здатні викликати бажання поглибити знання, активізувати емпатію та емоційне співпереживання долі персонажа – будь то політик, військовий, громадський чи культурний діяч.

Інтеграція художнього кіно може сприяти індивідуалізації та лібералізації урочних занять. У цьому випадку відбувається комплексний розвиток двох видів мотивації: самомотивація, що посилює інтерес до перегляду фільму як такого, та власне мотивація, яка проявляється у розумінні учнем, що ключову інформацію зі складної теми або біографію політичного діяча можна засвоїти через перегляд цікавого художнього фільму, а не лише з конспектів та книг. Перегляд викликає позитивні емоції та задоволення, додає віри у власні сили, а якісно зображений історичний протагоніст може навіть викликати бажання наслідувати його позитивні якості. Важливо, щоб задоволення від перегляду досягалося не тільки завдяки сюжету та постановці, а й через глибоке розуміння зображеного історичного процесу.

Сучасне суспільство, завдяки процесам глобалізації, як ніколи раніше інтегроване в масову культуру та орієнтоване на новітні технології. Молодь отримує значний обсяг історичних відомостей через кіно, занурюючись в аудіовізуальну картину минулого. Фільми ретранслюють та формують історичне уявлення для багатомільйонної аудиторії через різноманітні доступні канали: кінотеатри, телебачення, інтернет, реклама.

Отже, художній кінематограф у шкільній практиці є ефективним засобом мотивації підлітків, оскільки фільми є невід'ємною частиною їхнього повсякденного життя та способом цікаво провести дозвілля. Відповідально дібране та органічно подане кіно може значно допомогти педагогу зацікавити учнів обраною історичною темою. Кіно художнього жанру є невіддільним елементом інноваційної викладацької практики західних педагогів, і може стати таким же для українських вчителів, які готові до інтеграції та співпраці з метою перейняття найкращих практик та досвіду, що відповідає обраному українським народом вектору державної та національної політики.

Спосіб викладу історичної інформації в художніх фільмах суттєво відрізняється від наукових досліджень у вигляді монографій чи статей. Художнє кіно побудоване довкола наративного оповідання про події минулого, яке актори обіграють на екрані, таким чином «актуалізуючи історичне минуле». Натомість,

історіографія будує аргументацію на свідченнях, нерідко звертаючись до узагальнень та абстракцій [35, с. 2]. Існує думка вчених-постмодерністів, що будь-який виклад історії, чи то письмовий у наукових працях, чи то аудіовізуальний у кінематографі, є першочергово репрезентацією, а не абсолютно істинним відображенням [35, с. 2]. Хоча письмові наукові праці мають кращу аргументацію та апелюють до значно більшої кількості джерел і доказових баз, вони не здатні охопити таку велику аудиторію та надати настільки незабутні візуальні образи, як кіно.

Практично відразу після трансформації кінематографу в окрему мистецьку галузь, стало неможливо нехтувати його безпрецедентним впливом на масову свідомість у контексті розгляду соціальних, а пізніше й освітніх питань. Феномен полягає в тому, що цей вплив не втрачає своїх початкових характеристик, а навпаки, з часом набуває все більше інструментів впливу, подеколи трансформуючись навіть у знаряддя для насаджування деструктивних ідей та маніпуляції свідомістю та почуттями. Колективна пам'ять людства або окремої нації є багатогранним явищем, що формується різноманітними чинниками, і кінематограф у сучасних умовах є фундаментальним засобом творення так званої «культурної прошивки», яка формує нас як особистість, громадянина та частину соціуму [16, с. 128–129]. Цей культурний феномен не повинен залишатися поза увагою вчителя; якщо педагог прагне покращити розуміння учнів та налагодити ментальний взаємозв'язок, він має звертати увагу на інтереси підлітків та аналізувати їх.

Джон О'Коннор, фаховий історик, багато років відстоює думку про важливість акцентування уваги на просвітницькому аспекті художнього кіно (або, як він висловлювався: «новітніх візуалізованих джерел динамічного характеру») [16, с. 129]. О'Коннор радить розглядати кіно історичного характеру в контексті змісту фільму, умов знімального процесу та реакції суспільства на його вихід. Як зазначає дослідник, порівняння глибокого аналізу стрічок різних кінематографічних шкіл та епох дає розуміння культурних та соціальних пертурбацій, адаптації кіно до новостворених канонів та вимог часу. Сучасні

західні науковці-методисти одностайно стверджують, що підхід до застосування кіно в школі має бути чітко структурованим, продуманим та цілеспрямованим. Дослідник виникнення тоталітарних систем у Європі та Голокосту, Стоддарт Джеремі, дійшов висновку, що художнє кіно має невичерпні можливості стимулятора психологічної емпатії [42]. За його допомогою реально навчити школярів розрізняти різноманітні історичні перспективи і підштовхнути до розмірковувань щодо соціальної справедливості у різні історичні епохи, зіставляючи паралелі з сучасністю.

Візуальне середовище з якісною операторською роботою та відповідальним підходом постановників створює сприятливі умови для інтенсифікації уваги підлітків на окремі елементи, а саме – реальні історичні матеріальні джерела, від цінних артефактів (наприклад, лицарське спорядження або мечі) до лінгвістичних особливостей (наприклад, широковідома лапідарна дотепність воїнів Спарти). Це поглиблює занурення учнів у квінтесенцію історичних подій, покращує розуміння особливостей багатогранності культур різних народів, використовуючи теоретичну фактологію для власного аналізу того, як саме культури чи окремі особи репрезентовані та з якою метою побудований їхній образ у наративному ключі, що його висувують автори фільму.

Кінематограф є потужним освітнім інструментом, що дозволяє не тільки візуалізувати історичні події, але й занурити учнів у атмосферу минулого, сприяючи глибшому емоційному сприйняттю матеріалу. У контексті позакласної роботи з історії, використання фільмів відкриває широкі можливості для розширення кругозору учнів, формування критичного мислення та розвитку їхніх творчих здібностей. Особливе значення при цьому набуває звернення до кінострічок, що відображають національну історію та культуру, а їхній аналіз може бути поглиблений завдяки постатям видатних українських акторів.

На прикладі фільмографії видатного українського актора Костянтина Степанкова можна ефективно продемонструвати різноманітність та глибину історичних подій, які знайшли своє відображення у вітчизняному кіно. Його

багатогранний талант дозволив втілити на екрані цілу галерею історичних персонажів, що представляють різні епохи та соціальні верстви, дозволяючи учням краще зрозуміти складність історичного процесу.

Для позакласної роботи можуть бути використані такі фільми за участі Костянтина Степанкова (див. Додаток А):

- «Тіні забутих предків» (1964, режисер С. Параджанов): Цей фільм, хоч і не є суто історичним у традиційному розумінні, є яскравим зразком кіномови, що передає глибину української етнографії, вірувань та звичаїв Гуцульщини. Використання його в позакласній роботі дозволяє зануритися у світ традиційної культури, обговорити її роль у формуванні національної ідентичності. Аналіз образів, створених Степанковим, може стати відправною точкою для дискусії про місце містики та народних вірувань в українській культурі.

- «Захар Беркут» (1971, режисер Л. Осика): Фільм, знятий за повістю Івана Франка, є класичним прикладом екранізації історичної прози. Роль Тугара Вовка, зіграна Степанковим, дозволяє детально розглянути період монголо-татарської навали на Русь, феномен національного опору, а також проблематику вибору між особистими інтересами та патріотизмом. Обговорення цієї стрічки може стимулювати учнів до порівняльного аналізу історичних джерел та художнього їхнього відображення, а також до дискусії про героїзм та зраду.

- «Камінний хрест» (1968, режисер Л. Осика): Заснований на новелах Василя Стефаника, цей фільм є глибоким психологічним дослідженням життя галицьких селян на початку XX століття. Роль Михайла, зіграна Костянтином Степанковим, яскраво ілюструє трагедію еміграції, тяжке життя селянства та їхню прив'язаність до рідної землі. Використання цього фільму дає можливість обговорити соціально-економічні умови життя українців у дореволюційний період, причини масової еміграції та її наслідки, а також розкрити тему національної ідентичності крізь призму індивідуальної долі.

- «Вавилон XX» (1979, режисер І. Миколайчук): Ця кінострічка, знята Іваном Миколайчуком, є яскравим прикладом українського поетичного кіно, що

відтворює події Громадянської війни та становлення радянської влади на українських землях. Хоча фільм не є документальним, він майстерно передає атмосферу тієї епохи, її протиріччя та людські драми. Роль, зіграна Степанковим, вписується в загальний контекст художнього осмислення історичних подій. Аналіз цього фільму дозволяє учням краще зрозуміти складність суспільно-політичних процесів початку XX століття, а також обговорити значення культури та мистецтва у формуванні історичної пам'яті.

Методичні рекомендації щодо використання фільмів:

1. Попередня підготовка: Перед переглядом фільму необхідно ознайомити учнів з історичним контекстом, у якому розгортаються події стрічки, а також з біографією та творчим шляхом Костянтина Степанкова.

2. Активний перегляд: Під час перегляду можна пропонувати учням звертати увагу на певні деталі, образи, діалоги, які стосуються історичних аспектів.

3. Дискусія та аналіз: Після перегляду обов'язково організувати обговорення фільму. Це може бути дискусія за питаннями, що спонукають до критичного осмислення побаченого, порівняння кіноверсії з історичними фактами, обговорення художніх засобів, які використовує режисер для передачі атмосфери епохи.

4. Творчі завдання: Запропонувати учням творчі завдання, такі як написання есе на основі вражень від фільму, створення власних художніх або історичних реконструкцій, підготовка презентацій про історичні події або персонажів, що були відображені у стрічці.

5. Інтеграція з іншими предметами: Використання фільмів дозволяє інтегрувати знання з історії з літературою, мистецтвом, культурологією, що сприяє формуванню цілісної картини світу.

Залучення фільмів за участі Костянтина Степанкова до позакласної роботи з історії дає змогу не лише унаочнити історичні події та процеси, але й формувати в учнів глибоке розуміння національної культури, розвивати естетичний смак та вміння критично аналізувати художні твори. Такий підхід

робить вивчення історії захоплюючим та незабутнім, сприяючи формуванню свідомої та патріотичної особистості.

Таким чином, використання кінематографу в освітньому процесі, особливо в позакласній роботі, є надзвичайно ефективним інструментом для поглибленого вивчення історії та формування історичної свідомості учнів. Він дозволяє не лише візуалізувати події минулого, але й занурити школярів в атмосферу епохи, сприяючи глибшому емоційному сприйняттю матеріалу. У контексті позакласної роботи, звернення до кінострічок, що відображають національну історію та культуру, відкриває широкі можливості для розширення кругозору учнів, формування критичного мислення та розвитку їхніх творчих здібностей.

На прикладі фільмографії видатного українського актора Костянтина Степанкова, можна ефективно продемонструвати різноманітність та глибину історичних подій, які знайшли своє відображення у вітчизняному кіно. Його багатогранний талант дозволив втілити цілу галерею історичних персонажів, що представляють різні епохи та соціальні верстви, дозволяючи учням краще зрозуміти складність історичного процесу. Фільми за його участі, такі як «Тіні забутих предків», «Захар Беркут», «Камінний хрест» та «Вавилон XX», надають унікальну можливість для інтерактивного вивчення культури, етнографії, соціально-економічних умов та складних історичних подій. Завдяки попередній підготовці, активному перегляду, подальшій дискусії та аналізу, а також через творчі завдання та інтеграцію з іншими предметами, використання кіно може значно поглибити знання учнів, розвинути їхні аналітичні здібності та сформувати глибоке розуміння ролі культури в національному самовизначенні.

Залучення фільмів за участі Костянтина Степанкова до позакласної роботи з історії дає змогу не лише унаочнити історичні події та процеси, а й формувати в учнів глибоке розуміння національної культури, розвивати естетичний смак та вміння критично аналізувати художні твори. Такий підхід робить вивчення історії захопливим та незабутнім, сприяючи формуванню свідомої та патріотичної особистості.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження громадської та творчої діяльності Костянтина Степанкова дало змогу зробити такі висновки:

1. Аналіз початкового етапу життєвого та творчого шляху Костянтина Степанкова (1928–2004) підтверджує, що його становлення як непересічної особистості, видатного актора, педагога та громадського діяча відбувалося під значним впливом складних історичних реалій ХХ століття. Пережиті випробування – сталінські репресії, Друга світова війна та повоєнні труднощі, які позначилися ранньою втратою батька та постійним тиском тоталітарної системи, – сформували його світогляд. Ці події глибоко вплинули на його прагнення до правди, внутрішню психологічну глибину та емоційну насиченість, що згодом стали визначальними рисами його акторської манери.

Навчання у Київському театральному інституті під керівництвом Амвросія Бучми заклало міцний професійний фундамент. Подальша плідна співпраця з такими знаковими постатями українського кінематографу та театру, як Сергій Параджанов, Іван Миколайчук, Леонід Осика, Юрій Іллєнко та Богдан Ступка, збагатила його творчий досвід. Це дозволило Степанкову, попри ідеологічні обмеження радянського періоду, створити унікальний акторський стиль, позначений глибоким психологізмом, яскраво вираженою національною свідомістю та прагненням до правдивого відображення життя у своїх ролях.

Окрім акторської діяльності, Костянтин Степанков приділяв значну увагу педагогіці. Він не лише передавав знання, а й активно розробляв власну методику викладання, що поєднувала класичні театральні традиції з новаторськими підходами. Його педагогічна діяльність була спрямована на виховання не тільки технічно досконалих, а й емоційно виразних та культурно самосвідомих акторів. У період здобуття Україною незалежності, внесок Степанкова у збереження національної ідентичності та розвиток театральної освіти став фундаментальним.

Отже, творчий спадок Костянтина Степанкова – його акторська майстерність, педагогічна діяльність та активна громадська позиція – є незаперечним і значущим внеском у розвиток української культури та мистецтва. Його життя та діяльність слугують символом незламності духу, відданості мистецтву та глибокої любові до своєї землі. Педагогічна спадщина Степанкова продовжує надихати нові покоління митців, забезпечуючи подальший розвиток української акторської школи та зміцнення культурної ідентичності нації.

2. Аналіз творчої діяльності Костянтина Степанкова, підтверджуючи його статус як визначної постаті в українській культурі. Його багатогранна акторська та педагогічна діяльність нерозривно поєднувалася з активною громадянською позицією, що є важливим у контексті суспільно-політичних змін в Україні та СРСР. Творчість митців, як показано у розділі, виступає не лише як джерело естетичних ідей, а й як дієвий інструмент соціальних змін, збереження та розвитку національної культури.

Аналіз акторського доробку Костянтина Степанкова засвідчує його унікальну здатність до глибокого психологічного проникнення в образи. Він наповнював своїх персонажів не тільки технічною досконалістю, а й автентичними людськими переживаннями, навіть в умовах жорстких ідеологічних обмежень радянської доби. Його ролі у фільмах «Захар Беркут», «Пропала грамота», «Камінний хрест», «Овод», «Пастка» та інших стали знаковими, формуючи новий етап в українському кінематографі та підкреслюючи національну самобутність та драматичну насиченість його гри. Степанков став своєрідним «мостом» між класичними традиціями та новими течіями, що відображали специфіку національної самосвідомості.

Не менш вагомим аспектом діяльності К.Степанкова була його педагогічна робота. Протягом десятиліть викладацької діяльності в Київському інституті ім. І. Карпенка-Карого та інших навчальних закладах, він сформував унікальну педагогічну систему. Ключовою особливістю цієї системи було не лише навчання акторській майстерності, а й виховання глибокої національної свідомості та громадянської відповідальності. Степанков передавав студентам

принципи психологічної школи акторської майстерності, вчив їх "проживати" ролі та адаптуватися до різних стилів і жанрів, поєднуючи класичні традиції з інноваційними підходами. Його педагогічний вплив, що простежується через десятки талановитих учнів, серед яких видатний Богдан Ступка, став фундаментальним для розвитку української театральної освіти та збереження національної ідентичності у мистецтві.

Підсумовуючи, творча діяльність Костянтина Степанкова є надзвичайно значним та багатогранним внеском у розвиток українського театру та кіно. Його акторська майстерність, що поєднувала глибокий психологізм з національною автентичністю, та його новаторська педагогічна діяльність сприяли не тільки збереженню та розвитку національних театральних традицій, а й формуванню майбутнього української акторської школи. Костянтин Степанков увійшов в історію як видатний митець і педагог, чия спадщина продовжує впливати на нові покоління акторів та митців, збагачуючи культурну спадщину України.

3. Громадсько-культурна діяльність Костянтина Степанкова, нерозривно пов'язана з його творчим шляхом та життєвими переконаннями. Степанков був яскравим прикладом митця, чия активна участь у суспільному житті виходила за межі художньої творчості, впливаючи на соціальні, політичні, культурні та моральні процеси в Україні.

Особливо значущою була його діяльність у період Перебудови (1985–1991), коли він активно підтримував національно-демократичні рухи, що сприяли відродженню української культури та боротьбі за незалежність. Степанков послідовно виступав за збереження та популяризацію українських театральних традицій, мови та культурної спадщини, активно протистоячи асиміляційним тенденціям радянського періоду. Його участь у численних культурних заходах, фестивалях та акціях сприяла розвитку національного кінематографу та театру, а також підвищенню рівня громадської свідомості щодо збереження культурної спадщини України.

Як публічна особа, Костянтин Степанков не боявся відкрито висловлювати свою громадянську позицію, підтримуючи ідеї суверенітету України та

виступаючи проти тотальної цензури. Його співпраця з дисидентами та інтелектуалами, такими як Ліна Костенко, Іван Драч, Дмитро Павличко, посилювала вплив на суспільні настрої. Фільми за його участі, зокрема «Білий птах з чорною ознакою», «Вавилон ХХ», «Легенда про княгиню Ольгу», «Миргород та його мешканці», а згодом «Голод-33», часто містили приховані або явні виклики радянській ідеології, сприяючи формуванню національної свідомості українців ще за часів СРСР. Він наполягав на україномовному кінематографі та підтримував ідею українізації ЗМІ.

Крім того, його педагогічна діяльність була невід'ємною частиною його громадського внеску. Костянтин Степанков не лише навчав студентів акторській майстерності, а й формував у них глибоке почуття відповідальності перед нацією, культурою та суспільством, виховуючи громадянську свідомість та усвідомлення важливості збереження національних традицій.

Таким чином, громадська діяльність Костянтина Степанкова є важливою складовою його багатогранного внеску в історію української культури. Його активна участь у національно-демократичних рухах, боротьба проти цензури, відстоювання української мови та культури, а також виховання нового покоління митців, зробили його знаковою фігурою українського відродження. Завдяки таким діячам, як Степанков, українська мова та культура отримали шанс зберегтися та розвиватися, а мистецтво стало потужним інструментом у боротьбі за свободу та незалежність України, залишаючи значний слід у національній культурній спадщині.

4. Вивчення постатей національного історико-культурного значення є ключовим для формування національної ідентичності та патріотичного виховання молоді. У цьому контексті позакласна робота відіграє вирішальну роль, доповнюючи урочну діяльність та створюючи умови для неформального, інтерактивного та емоційно насиченого пізнання.

Позакласна робота виконує важливі пізнавальну, розвивальну, виховну та соціалізаційну функції, дозволяючи учням поглиблено ознайомитися з біографією та діяльністю видатних осіб, розвивати критичне мислення,

дослідницькі навички та комунікативні компетенції, формувати ціннісні орієнтації та патріотичні почуття, а також інтегруватися в соціокультурний простір. Ефективність позакласної роботи значно підвищується за умови її системності, плановості та взаємозв'язку з навчальними програмами.

При проведенні позакласної роботи може бути задіяний широкий спектр форм і методів для реалізації вивчення громадсько-культурної діяльності Костянтина Степанкова, що дозволяють задіяти різні канали сприйняття інформації та індивідуальні особливості учнів. Серед них: клуби та гуртки, тематичні тижні, екскурсійна та проєктна діяльність, бесіди, дискусії, дослідницькі та творчі методи, ігрові технології та використання мультимедійних засобів. Застосування міждисциплінарного підходу (історія, право, література) сприяє глибшому розумінню внеску митців у боротьбу за незалежність та культурне відродження, зокрема у контексті боротьби за українську мову в мистецтві та культурного опору радянському тоталітаризму.

Особливий акцент робиться на інтерактивних методах, таких як класні дискусії, рольові ігри, моделювання ситуацій, проєктна діяльність, перегляд документальних фільмів та створення інтерактивних платформ. Ці методи сприяють розвитку активної громадянської позиції учнів, їхнього критичного мислення та розуміння ролі театру та кіно в суспільстві. Для успішної реалізації цих підходів педагогам рекомендується розробляти інноваційні методики, організовувати проєкти та громадські ініціативи, а також створювати ситуаційні завдання, які дозволяють учням відчувати себе частиною змін.

Таким чином, методичне застосування теми громадсько-культурної діяльності Костянтина Степанкова в закладах загальної середньої освіти є необхідною складовою навчального процесу. Це дозволяє не лише поглибити знання учнів, а й активно впливати на формування їхньої світоглядної позиції, моральних цінностей та громадянської відповідальності, що є надзвичайно важливим для підготовки майбутніх свідомих українських патріотів, здатних до активної участі в житті суспільства.

5. Сучасний кінематограф, особливо звуковий та мультиплікація, є не лише джерелом знань про минулі події, а й засобом формування історичної свідомості та національної ідентичності. Кіно виступає як унікальне історичне джерело, що фіксує особливості епохи, її менталітет, стереотипи та суспільно-політичне забарвлення. Інтеграція художнього кіно в освітній процес, зокрема в позакласну роботу, сприяє індивідуалізації та лібералізації урочних занять, викликаючи як самомотивацію, так і власне мотивацію учнів до поглибленого вивчення складних тем. Перегляд фільмів викликає позитивні емоції, посилює інтерес та емпатію, дозволяючи засвоювати інформацію не лише з конспектів, а й через захопливий аудіовізуальний досвід. Це особливо актуально для сучасної молоді, яка активно інтегрована в масову культуру та орієнтована на новітні технології.

На прикладі фільмографії Костянтина Степанкова – зокрема, таких стрічок, як «Захар Беркут», «Камінний хрест» та «Вавилон ХХ» можна ефективно продемонструвати різноманітність та глибину історичних подій, відображених у вітчизняному кіно. Ролі, зіграні Степанковим, дозволяють учням краще зрозуміти складність історичного процесу, зануритися у світ української етнографії, культури, соціально-економічних умов та моральних дилем.

Таким чином, використання кінематографічного доробку Костянтина Степанкова у позакласній роботі з історії є надзвичайно ефективним інструментом для поглибленого вивчення минулого. Це дозволяє не лише візуалізувати історичні події, а й занурити учнів в атмосферу епохи, сприяючи глибшому емоційному сприйняттю матеріалу, формуванню критичного мислення, розвитку естетичного смаку та, найголовніше, вихованню свідомої та патріотичної особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

I. СПОГАДИ І МЕМУАРИ

1. Роговцева А. Мій Костя. Київ: Альтерпрес, 2006. 288 с.
2. Роговцева А. Свідectво про життя. Чернівці: Меридіан Чернівці, 2022. 336 с.
3. Терен Т., Липківська А. Прості речі: вісім розмов з Адою Роговцевою. Київ: Пабулум, 2018. 264 с.

II. МОНОГРАФІЇ І СТАТТІ

4. Алієв Е. Феномен українського кіно. *Науковий вісник. Серія «Філософія»*. Харків: ХНПУ, 2016. Вип.46 (частина II). С. 164–169.
5. Брюховецька Л. Ада Роговцева: чесність із собою. *Кіно-Театр*, 2017. № 5. С. 25–28.
6. Брюховецька Л. Кінопортрети в інтер'єрі часу (Віктор Олендер). Лариса Іванишина. *Кіно-Театр*. 2021. № 1. С. 41–43.
7. Брюховецька Л. Спрага за сильною особистістю. *Кіно-Театр*. 1998. № 3. С. 56–58.
8. Брюховецька Л., Котенок В. Талант і гра: українські актори театру і кіно. Київ: Ред. журн. *Кіно-Театр*. 2021. 418 с.
9. Дмитровський В. Проблеми телемовлення на сторінках українських газет за 2004 рік. *Вісник Львівського університету. Серія журналістики*. 2006. Вип. 28. С. 287–297.
10. Дубасенюк О. Позакласна робота в системі освіти України. *Наукові записки. Сер. Педагогічні науки*. 2016. Вип. 138. С. 36–43
11. Котенок В. Євген Нищук: «Хочу на Хрещатику бачити нескінченний потік радісних людей». *Кіно-Театр*. 2022. № 6. С. 30–34.
12. Новікова Л. «Місту Сталіно не потрібний український театр» (Справа про «український націоналізм» актора В. М. Добровольського). *Науковий вісник*. 2019. Вип.24. С. 192–210.

13. Степанкова К. «Найкраще в людині – сама людина». *Кіно-Театр*. 2000. № 1. С.15–17.
14. Танюк Л. Кость Степанков як українська проблема. *Кіно-Театр*. 2006. № 1. С. 20–24.
15. Українські обличчя кіно й театру / ред., упоряд. Л. Брюховецька. Київ: Задруга, 2012. 527 с.
16. Metzger, S.A. Maximizing the Educational Power of History Movies in the Classroom. *The Social Studies*, №3. 2010. p. 127–136.

ІІІ. СТАТТІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ХАРАКТЕРУ

17. Бородіна В. Одружився з ученицею, заради якої покинув родину: історія кохання Ади Роговцевої і Костянтина Степанкова. *Кіно*. 2024. 15 червня. URL: <https://surl.li/sxikms> (дата звернення: 12.04.2025).
18. Власюк Т. Костянтин Степанков: «Я жив, а не перебував на землі». *Порадниця*. 2020. 3 червня. URL: <https://poradnica.com.ua/kostyantyn-stepankov-ya-zhyv-a-ne-perebuvav-na-zemli/> (дата звернення: 25.04.2025).
19. Власюк Т. Про Костянтина Степанкова. *Порадниця*. 2018. 7 червня. URL: <https://poradnica.com.ua/pro-kostyantyna-stepankova/> (дата звернення: 09.03.2025).
20. Зборовський А. Таємниця Костя Степанкова. *Українська газета*. 2006. №35 (83). URL: <https://ukrgazeta.plus.org.ua/> (дата звернення: 24.01.2025).
21. Константинова К. Близькі люди. Костянтин Степанков: «Батько свідомо не пускав нас, дітей, у своє минуле...». *Дзеркало тижня*. 2008. 6 червня. URL: <https://surl.li/pajhpw> (дата звернення: 05.03.2025).
22. Костянтин Степанков. З історії видатних киян – Степанков Костянтин Петрович. URL: <https://kyivpastfuture.com.ua/kostyantyn-stepankov/> (дата звернення: 05.03.2025).
23. Костянтин Степанков: «Я жив, а не перебував на землі». URL: <https://poradnica.com.ua/kostyantyn-stepankov-ya-zhyv-a-ne-perebuvav-na-zemli/>

24. Лемешева Л. Нестидка роль «Інше життя» Костянтина Степанкова. *ZN.UA*. 2006. 10 листопада. URL: https://zn.ua/ukr/ART/nestidka_rol_inshe_zhittya_kostyantina_stepankova.html (дата звернення: 14.02.2025).
25. Лицар українського кіно. URL: <https://day.kyiv.ua/article/panorama-dnya/lytsar-ukrayinskoho-kino>
26. Незабутній Костянтин Степанков. *Чорноморські новини*. № 46 (21956) четвер 31 травня 2018 року URL: <https://chornomorka.com/archive/21956/a-11183.html>
27. Олендер В. «Костя вважав себе довічним учнем». *Кіно-театр*. 2009. №3. URL: http://archive-ktm.ukma.edu.ua/show_content.php?id=897 (дата звернення: 20.05.2025).
28. Поліщук Т. Лицар українського кіно. *День*. 2004. 24 липня. №129. URL: <https://day.kyiv.ua/article/panorama-dnya/lytsar-ukrayinskoho-kino> (дата звернення: 15.03.2025).
29. Поліщук Т. Момент істини Костянтина Степанкова. *День*. 2003. 3 червня. №94. URL: <https://day.kyiv.ua/article/taym-aut/moment-istyny-kostyantyna-stepankova> (дата звернення: 10.03.2025).
30. Спогади. Костянтин Степанков. 2 серпня 2015 р. URL: <https://youtu.be/5FOJNkVfXhY?si=3mtnk9sYwXn5L2Yw> (дата звернення: 25.04.2025).
31. Степанков сказав, що за роль Ковпака отримав 50 тисяч рублів. Ольбрыхський узявся за голову. *Країна*. URL: <https://surl.lu/ughgsb> (дата звернення: 12.01.2025).
32. Терен Т. Катерина Степанкова: «Життя актора не ділиться на театр і дім». 2013. 26 серпня. URL: <https://wz.lviv.ua/interview/123861-kateryna-stepankova-zhyttia-aktora-ne-dilytsia-na-teatr-i-dim> (дата звернення: 25.04.2025).
33. Тумаркіна І. Ада Роговцева: «Уже зовсім під кінець Кость Петрович спитав мене: «Але, це воно?» – «Що, Костю?» – «Смерть. Я ж не знаю, як люди

вмирають». *Факти*. 2008. 6 червня. URL: <https://surl.li/pqxpiy> (дата звернення: 10.05.2025).

34. Шлапак Я. Незабутній Костянтин Степанков. *Людина і час*. 2018. № 46. 31 травня. URL: <https://chornomorka.com/archive/21956/a-11183.html> (дата звернення: 12.01.2025).

35. Donnelly D. Using feature films in teaching historical understanding: Research and practice. Newcastle: University of Newcastle, 2014. 12 p. URL: https://www.academia.edu/10007279/Using_feature_films_in_teaching_historical_understanding_Research_and_practice (дата звернення: 12.01.2025).

IV. ПІДРУЧНИКИ І ПОСІБНИКИ

36. Грінченко С.О. Теоретичні основи позакласної роботи в загальноосвітній школі. Київ: Освіта України, 2017. 320 с.

37. Карпенко Л.М. Позакласна робота в школі: теорія і практика. Київ: Либідь, 2017. 272 с

38. Козлова Т.В. Організація позакласної роботи в школі: теорія і методика. Харків: Веста. 2019. 224 с.

39. Локшина О.І., Ларіна Т.О., Городецький В.О. Педагогіка позакласної роботи. Київ: Педагогічна думка, 2019. 472 с.

40. Мельничук О.М., Турко І.С., Кушнір О.В. Педагогіка позакласної роботи: теорія і практика. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2017. 416 с

41. Степура О.А., Любарець І.В., Слободяник І.М. Інноваційні технології в позакласній роботі. Київ: Педагогічна думка. 2016. 256 с.

42. Stoddard, J. Attempting to understand the lives of others: Film as a tool for developing historical empathy. *Celluloid blackboard: Teaching history with film*, ed. A. S. Marcus. Charlotte, 2007. p. 187–214.

ДОДАТКИ

Додаток А

Конспект позакласного заходу з історії «Костянтин Степанков: Життя, Кіно, Історія»

Тема заходу: Костянтин Степанков: "Життя, Кіно, Історія" – відображення історичних епох в акторській творчості.

Мета заходу:

Освітня:

- Поглибити знання учнів про ключові історичні події 1930-х – 1990-х років в Україні через призму творчості Костянтина Степанкова.
- Ознайомити з біографією видатного актора, його внеском у кіномистецтво та педагогічну діяльність.
- Пояснити значення його діяльності для української культури.
- Показати зв'язок між кіномистецтвом і історичними процесами.
- Проаналізувати ролі, у яких він відображав історичні події та постаті.
- Сформувати уявлення про культурне середовище другої половини XX століття.

Розвиваюча:

- Розвивати аналітичне мислення, вміння аналізувати кінематографічні образи в контексті історичної доби.
- Формувати навички критичного осмислення художнього твору як історичного джерела.
- Розвивати вміння аналізувати біографічний та історичний матеріал.
- Формувати навички критичного мислення під час перегляду фільмів.

- Удосконалювати навички усного мовлення (висловлення думки про побачене).
- Розвивати творчу уяву та образне мислення через сприйняття кіно.
- Сприяти формуванню історичної емпатії.
- Залучати учнів до самостійного пошуку додаткової інформації про діячів культури.

Виховна:

- Виховувати повагу до українського культурного спадку, національних героїв та діячів мистецтва.
- Сприяти формуванню патріотичних почуттів та розуміння важливості збереження історичної пам'яті.
- Заохочувати інтерес до українського кіно як частини історичної спадщини.
- Виховувати ціннісне ставлення до творчості як форми патріотизму.
- Формувати естетичний смак та любов до мистецтва.
- Розвивати духовно-моральні якості на прикладі життя та творчості Степанкова.

Форма проведення: Інтерактивна лекція-дискусія з елементами кіноперегляду та обговорення.

Обладнання: Проектор, екран, ноутбук, акустична система, фрагменти фільмів за участю К. Степанкова (рекомендуються: "Тіні забутих предків", "Захар Беркут", "Білий птах з чорною ознакою"), портрет Костянтина Степанкова, роздаткові матеріали (короткі довідки про актора та фільми).

Тривалість: 90 хвилин.

Цільова аудиторія: Учні 9–11 класів.

ПЛАН-КОНСПЕКТ

о- за асу	Етап уроку	Навчально-виховна діяльність вчителя	Навчально- виховна діяльність учня	При мітки
хв.	І. Організаційний етап	<i>Вчитель:</i> "Добрий день, шановні учні! Сьогодні ми поринемо у світ українського кіно та історії, щоб познайомитися з видатною постаттю – актором, педагогом, народним артистом Костянтином Степанковим. Його життя – це віддзеркалення цілої епохи, а його ролі – це справжні історичні документи, що промовляють до нас крізь час." "Костянтин Степанков – один із тих акторів, чия творчість стала частиною ДНК українського кіно. Народившись у непрості часи, він зумів не лише реалізувати свій талант, а й залишити по собі потужний педагогічний спадок. Його акторська гра завжди відрізнялася глибоким психологізмом, а його герої - яскраво вираженою українською		

		ідентичністю, що було справжнім викликом в умовах радянської дійсності."		
хв.	II. Мотиваційний етап	Уявіть собі актора, який міг зіграти і князя, і селянина, і радянського офіцера, і митця-інтелігента — і в кожній ролі залишити слід в історії українського кіно. Сьогодні ми познайомимось із людиною, яка не лише була актором, а й стала обличчям цілої епохи — Костянтином Степанковим. Як ви думаєте, чому історик має цікавитися актором? І що може сказати про націю її кіно?		

хв.	III. Актуалізація навчальної діяльності	– Яких українських акторів ви знаєте? – Чи доводилося вам дивитись старі українські фільми? Які враження? – Як ви думаєте, чому актори минулого заслуговують на вивчення в межах історії? 	Учні дають свої відповіді, учитель записує ключові імена/думки на дошці або у презентації.	Акс іоло гічн а
0 в	IV. Етап вивчення нового матеріалу.	Формування особистості в історичному контексті (15 хв) <i>Вчитель:</i> "Щоб зрозуміти творчість Костянтина Степанкова, необхідно зануритися в історичну епоху, в якій він жив і творив. Його дитинство припало на драматичні 1930-ті роки – період Голодомору та масових репресій,	Обговорення: "Як ви вважаєте, чи могли особисті трагедії вплинути на вибір акторських ролей та їхнє виконання?" (дискусія)	Лог ічна, аксіологі чна

які торкнулися його родини особисто. Ми знаємо, що його батько, Степан Волощук, був репресований та розстріляний. Ця трагедія, ймовірно, сформувала в ньому внутрішній стрижень, прагнення до правди, яке простежується в багатьох його ролях."

Вчитель: "1940-ві роки принесли Другу світову війну, руйнацію та нові переслідування. У цих умовах, де панував соціалістичний реалізм, українське мистецтво було під постійним тиском. Однак саме в цей час Костянтин Степанков знаходить своє покликання, вступаючи до театрального інституту."

Навчання та перші кроки у мистецтві (15 хв)

Вчитель: "Навчання у Київському театральному інституті стало ключовим етапом. Він потрапив до майстерні Амвросія Бучми – справжнього метра української сцени. Саме Бучма допоміг Степанкову опанувати мистецтво перевтілення та розкрити глибину людських характерів. Це був період 'хрущовської відлиги', коли з'явилася невелика можливість для розвитку національних культур, хоча цензура залишалася суворою."

Вчитель: "Пропоную подивитися фрагмент із фільму 'Тіні забутих предків', який став переломним у кар'єрі Степанкова. Хоча він не зіграв головної ролі, його образ,

Обговорення: "Які риси характеру персонажа Степанкова ви побачили у цьому фрагменті? Як, на вашу думку, фільм "Тіні забутих предків" відображає українську культуру?"

створений у співпраці з
геніальним Сергієм
Параджановим, став культовим."

**Перегляд короткого
фрагменту фільму "Тіні
забутих предків" (5-7 хв).**

**Епоха "Застою" та
акторське самовираження (15
хв)**

Вчитель: "У 1970–1980-ті роки, в період так званого 'застою', радянська цензура посилювалася, і українське кіно зазнавало значних обмежень. Проте Костянтин Степанков, незважаючи на складні умови, зумів зберегти високий професіоналізм. Він працював із такими видатними режисерами,

Акс
іологічна

Обговорення: "Як Степанков через свою гру зумів передати дух українського народу та його боротьбу за свободу? Чи відчуваєте ви, що, попри радянські реалії, актор намагався внести

	як Леонід Осика та Юрій Ілленко, у фільмах, що зверталися до історичних тем та глибоких моральних дилем." <i>Вчитель:</i> "Давайте переглянемо фрагмент з історичного фільму 'Захар Беркут', де Костянтин Степанков зіграв одну з центральних ролей. Зверніть увагу, як актор передає характер героя, його внутрішній світ та національну ідентичність." Перегляд фрагменту фільму "Захар Беркут" (5-7 хв). Педагогічна спадщина та Незалежна Україна (15 хв) <i>Вчитель:</i> "Костянтин Степанков був не лише видатним актором, але й талановитим педагогом. Він активно ділився	'українське' у своїй образі?" Дискусія: "Чому, на вашу думку, важливо, щоб видатні митці передавали свій досвід наступним поколінням? Як це впливає на розвиток національної культури?"	Акс іологічна, Лог ічна
--	---	---	--

своїми знаннями та досвідом з молодими акторами, розвиваючи власну унікальну методику, що поєднувала класичні традиції з інноваційними підходами. Його учнями стали багато відомих українських артистів, серед яких і Богдан Ступка." "Зі здобуттям Україною незалежності,

педагогічна діяльність Степанкова набула нового значення. Він активно працював над збереженням національної ідентичності в театральній освіті, допомагаючи молодим митцям знаходити свій голос у сучасному мистецтві та зберігати глибоке знання української культури."

Соц
іальна ,
аксіологі
чна

хв	V. Узагальнення, систематизація знань.	<i>Вчитель: "Сьогодні ми занурилися у складний, але надзвичайно цікавий світ Костянтина Степанкова. Його життя – це приклад незламності духу, відданості мистецтву та прагнення до правди. Його творчість і педагогічна діяльність стали невід'ємною частиною української культурної спадщини."</i> Міні-тест «Правда / неправда» <i>(Учитель зачитує твердження, учні піднімають руку або показують картки з позначками « ✓ » чи « X ».)</i> 	ТВЕРДЖЕННЯ • Костянтин Степанков народився у Києві. X • Він грав у фільмі «Тіні	Інформаційна, логічна
----	--	--	---	------------------------------

			забутих предків». ✓ • Його кар'єра тривала лише 10 років. ✗ • Він був викладачем акторської майстерності. ✓	
хв	VI. Домашнє завдання.	Знайти інтерв'ю з актором, спогади про нього. (за бажанням): Написати есе на тему "Чому творчість Костянтина Степанкова є важливою для сучасної України?".		

Додаток Б

Костянтин Степанков із дружиною Адою Роговцевою та донькою Катериною Роговцевою.

Джерело: <https://youtu.be/5FOJNkVfXhY?si=PNEfDu8292Lj6pRD>

Костянтин Степанков в Київському театральному інституті (нині – Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. Карпенка-Карого).

Джерело: <https://youtu.be/5FOJNkVfXhY?si=PNEfDu8292Lj6pRD>

«Дума про Ковпака» (1973 р.), режисер Тимофій Левчук – роль Сидір Ковпак

Джерело: <https://my-kyiv.com/znamenitye-kyivlyane/vidomij-aktor-z-kyieva-kostyantyn-stepankov-73292.html>

**Художній фільм «Захар Беркут» (1971), режисер Леонід Осика – роль:
Тугай Вовк.**

Джерело: <https://search.app/cuWPzq9SkMtAHtWN8>

**«Білий птах з чорною ознакою» (1971), режисер Юрій Іллєнко – роль:
«Зозуля».**

Джерело: <https://search.app/BucsfKFt8jMCzxDU8>

**«Ярослав Мудрий» (1981), режисер Григорій Кохан – роль: Свендельд.
У цьому історичному фільмі Костянтин Степанков зіграв роль
Чернігівського князя.**

Джерело: <https://search.app/wbgLEpfmiAazm4oY8>

Костянтин Степанков: «Я жив, а не перебував на землі».

Джерело: <https://search.app/UqcDrTmKjLL7LTJr6>